№ 13 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողը (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.
ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՈՏ՝ ժ. 2-ից մինչև 3-ը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1. Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ԲԱՑՒԱԾ Է 1916 ԹՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
„ՀՈՐԻԶՈՆ"
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆՆ Է ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

12 և 11 ամիս	10 և 9 ամիս	8 ամ.	7 ամ.	6 ամ.	5 ամ.	4 ամ.	3 ամ.	2 ամ.	1 ամ.
10 ռուբլի	9 ռուբլի	8 ռբ.	7 ռբ.	6 ռբ.	5 ռբ.	4 ռբ.	3 ռբ.	2 ռբ.	1 ռբ.

Արտասահմանի տարեկան 12 ռ., կէս տարին՝ 7 ռուբլի
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. տարւայ սկզբին 4 ռուբ., մայիսի 1-ին 4 ռուբ., սեպտեմբ. 1-ին 2 ռուբլի: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կոպ. (կարելի է մարկաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան անհետեւանք:
Ցանուց թղթակիցներ ունենք Պետրոգրադում, Մոսկւայում, Նոր-Նախիջևանում, Թէհրանում, Թաւրիզում, Վանում, Եւրոպական և Ամերիկական խոշոր կենտրոններում և Կովկասի բոլոր անկիւններում.

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վեներական, կաշւի, սիֆիլիս և սեռական հիւանդութիւններ: Բուժումն «606» և «914» պրեպարատներով: Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը, Միքայէլեան փող., № 33.
38 100—6

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
Ընդունում է ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդ. մասնագէտ. Թոքախտ, Թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ, Ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7 ժամը, Սոլոլակ, Սերգէեւսկայա փող. № 1.
46 Հեռախօս 16—69. 20—4

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորում ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով: Առաւ. ժ. 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը, Բեհբուտովսկայա հեռ. № 23, 7—94.

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արևմտեան ճակատում տեղի են ունենում թնդանօթամարտեր և հետախոյզ խմբերի ընդհարումներ:—Կովկասեան ճակատում ռուսաց հետախոյզները Ճորոխ գետի շրջանում թիւրքերին հետապնդելիս նորից գերիներ են վերցրել:

Գերմանական մի դիրիժաբլ նորից ռումբեր է նետել Պարիզի վրայ:

Կարծիք կայ, որ գերմանօ-ամերիկեան բանակցութիւնները կարող են տագնապալից վիճակ ստեղծել, որի պատճառով Վիլսոնը վճռել է ընդհատել իր ճանապարհորդութիւնը և վերադառնալ Վաշինգտոն:

Մարոկկոյում ֆրանսիական զօրքերը ոչնչացրել են ապստամբ Արգէլ Մալէքի բանակը: Արգէլ Մալէքը փախել է:

Չինաստանում ապստամբները, թւով մօտ 20,000 հոգի, արշաւում են Պեկինի վրայ:

ԱԶԴ

«Մամուլ» տպարանի տպագրական մեքենաներից մէկի կոտրւելու պատճառով, թերթը կարող է մի երկու օր ժամանակից ուշ լոյս տեսնել:

Հայ Գրողների Կովկասեան Ընկերութիւն
Ուրբաթ, յունւարի 22-ին,
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Ռուս յայտնի բանաստեղծ
Վ. Ե. ԲՐԻՒՍՈՎԸ
ԿԸ ԴԱՍԱԽՕՍԷ
«Հայաստանի պատմական շրջանները հայ բանաստեղծութեան զարգացումը»:
Տեղերի գները՝ I և II կարգ 4 ռ., III—3 ռ., IV կ.—2 ռ., V—IX կ.—1 ռ. 50 կ., X—XIV կ.—1 ռ., Ցացած կարգերը 75 կ., կանգնելու տեղը 50 կ.
Տոմսերը վաղօրօք կարելի է ստանալ «Մի բաժակ թէյի» դահլիճում, Գոլովինսկի, տ. Տէր-Մարգարեանի. իսկ ուրբաթ երեկոյեան՝ Արտիստական թատրոնում:
879 3—1

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳՆԴԻ ԲԱՑԱԿԱՅ ԶԻՆՒՈՐՆԵՐԻՆ

Սրանով յայտարարւում է առաջին բանակի այն զինւորներին, որոնք պարգևատրւած են Գէորգեան խաչերով կամ Գէորգեան մեդալներով և որոնք բացակայ են կամ հեռացել են բանակից, բարեհաճեն անմիջապէս հաղորդել առաջին գնդի հրամանատարին իրենց անունը, հայրանունը և ստացած շքանշանի համարը հետևեալ հասցէով Кавказская Армія. Командиру I Армянской Дружины Андранику.

Հայ կամաւորական առաջին գնդի հրամանատար՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
Հգ. 2—1

Մարգարիտ Ջաղինեանը և Սաթենիկ Ջաղինեանը սրտի կսկիծով յայտնում են իրենց ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինն իր միակ որդու, երկրորդը՝ իր թանկագին եղբօր՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՄՆԱՑ. ՋԱՂԻՆԵԱՆԻ
մահւան մասին, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 18 ին, առ. ժ. 5-ին: Հոգեհանգիստը ամսիս 20-ին (Антоновская 12), երեկոյեան ժ. 6 ին. յուղարկաւորութիւնը դէպի Խոջիվանքի եկեղեցին ամսիս 21-ին առաւ. ժ. 10-ին. Թաղումը նոյն օրը Խոջիվանքում:
71 1—1

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1915 Թ.

III

Մեր անցած յօդւածից տեսաւ ընթերցողը, որ ռուսահայ ժողովուրդը որքան իր ույժերը՝ օգնութեան հասնելու իր թշւառացած եղբայրներին: Տեսաւ իր նաև, որ այդ ուղղութեամբ աշխատող մեր հին ու նոր ընկերութիւնների և մարմինների թիւը հենց միայն գլխաւոր կենտրոններում երկու տասնեակից էլ անցնում է, իսկ եթէ հաշւենք գլխաւոր ընկերութիւնների և կազմակերպութիւնների ճիւղերն էլ և գաւառական նման հաստատութիւնները, դրանց թիւը կերկնապատկւի և կ'եռապատկւի: Բաւական ուրախալի է այս հանգամանքը և պերճախօս ապացոյց այն բանի, որ ռուսահայ ժողովուրդն իրեն ամբողջութեան ներկայ պատմական ժամանակին էր ընդունում կատարելու իր ազգային պարտականութիւնը:

Սակայն այս բաւական չէ: Ղեկավար մարմինները և կազմակերպութիւններն այս մէկ տարւայ ընթացքում, դժբախտաբար, չկարողացան ստեղծել ցանկալի համերաշխութիւն, գործունէութեան մի որոշ ծրագիր, փոխադարձ համաձայնութեան չեկան իրենց անելիքի մասին, գործելակերպի վերաբերմամբ:

Ճիշտ է, անցած 1915 թւի մարտ ամսին Էջմիածնում Համագումար տեղի ունեցաւ, ուր զեկուցւեց գաղթականական մարմինների գործունէութեան մասին, պարզւեց այն ժամանակ գոյութիւն ունեցող կարիքների քանակն ու որակը, նոյն այդ Համագումարը փորձ արաւ նաև որոշ համերաշխութիւն ստեղծելու գոյութիւն ունեցող մարմինների գործունէութեան մէջ, բայց, դժբախտաբար, առանց որևէ դրական, աչքի ընկնող հետևանքի: Չքրքրենք պատճառները, յանցաւորներ չորոնենք. արձանագրենք փաստը:

Այնուհետև՝ վրայ հասաւ ամառւայ շատ աւելի սոսկալի, մեծ գաղթականութիւնը, որ իր արհաւիրքներով կարծեք մինչև իսկ մոռացնել տւաւ ձմեռւայ գաղթականութիւնը: Սակայն համատարած թշւառութեան հանդէպ անգամ փորձեր չարւեցին՝ ստեղծելու ցանկալի համերաշխութիւնը: Ամեն մի ընկերութիւն կամ մարմին շարունակեց գործել առանձին, անկախ, տեղի չունեցաւ աշխատանքի նպատակայարմար բաժանում: Ամեն մէկն անում է այն, ինչ ինքն է նպատակայարմար համարում, յաճախ նոյնը կամ նման բան՝ ինչ որ ուրիշներն արդէն անում են:

Առաջնակարգ հարցը, ի հարկէ, գաղթականներին ընդունելու և նրանց սնունդի մասին մտածելու հոգսն էր: Այդ հարցով զբաղւել են, մեծ գաղթի ժամանակ սկզբնական շրջանում, Եղբայրական Օգնութիւնը, Կենտրոնական Կոմիտէն և Մոսկւայի Հայկական Կոմիտէն: Այնուհետև նոյն և ուրիշ մարմիններն զբաղւեցին մօտ երկու հարիւր յիսուն հազար հոգի հաշւող գաղթականութիւնը մեր երկրի զանազան վայրերում տեղաւորելու հարցով: Գաղթականները մեծ մասով, ինչպէս և սպասելի ու յարմար էր, տեղաւորւեցին գլխաւորապէս Երևանի նահանգի զանազան գաւառներում: Հայ գիւղացիութիւնը սիրով իր յարկի տակ առաւ իր տաճկահայ գաղթական եղբօրը: Նոյնն ասել չէ կարելի, դժբախտաբար, քաղաքացի հայերի վերաբերմամբ: Ցաւալիօրէն շատ են լսւում դժգոհութիւններ Երևանի հայերի մասին: Քանի դեռ ամառ էր, այնքան էլ սուր, հրամայողական չէր բնակարանի, ծածկոյթի հարցը. բայց երբ վրայ հասան աշնան օրերն և ապա ցրտաշունչ ձմեռը, այդ կարիքն աւելի եւս զգալի դարձաւ: Զգալի դարձաւ մանաւանդ հագուստի, վերմակների անհրաժեշտութիւնը: Մամուլն արձանագրում էր գաղթավայրերից ստացւող բազմաթիւ տեղեկութիւններ և փաստեր, որոնց համաձայն՝ մահացութեան դէպքեր էին լինում ցրտահարութիւնից, հիւանդութիւնները տարածւում և ճարակում էին գաղթականների շարքերը: Մեր կազմակերպութիւններն այդ ուղղութեամբ աշխատեցին: Տեղի ունեցան հագուստեղէնի և վերմակեղէնի հանգանակութիւններ, պատրաստել տւին, հագուստներով, նոր վերմակներ և ներքնակներ և ուղարկւեցին գաղթականների համար: Այդ գործում եւս առաջին նշանակութիւն ունեցաւ պետական նպաստը, առանց որի չէր կարելի անել այն, ինչ որ արւեց: Սակայն այդ ուղղութեամբ կատարւած աշխատանքը շատ և շատ հեռու էր՝ գէթ մինիմալ չափերով բաւարարութիւն տալու եղած պահանջին, գաղթականների շարքերից յաճախ էին լսւում դժգոհութեան ձայներ:

Ապա՝ հերթական, յատուկ հոգատարութեան առարկայ դարձաւ տաճկահայ հազարաւոր որբերին խնամելու հարցը: Զգացւեց անհրաժեշտութիւն բաց անելու որբանոցներ: Այդ խնդրում ամենքն էլ այն տեսակէտն էին պաշտպանում, որ որբանոցները պէտք է բաց անել մեր երկրի հայաշատ վայրերում, որոնցից հեռու պիտի պահել օտարացնող և այլասերող շրջապատից ու շրջաններից, որ նրանց պէտք է հայ միջավայրում պահել ու մեծացնել, որպէսզի կարելի լինի առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում վերադարձնելու իրենց վաթանը՝ շէնցնելու բնաւեր օջախները: Այդպէս էլ եղաւ: Բացւեցին մի շարք որբանոցներ՝ Էջմիածնում, Երևանում, Դիլիջանում, Թիֆլիսում և այլ տեղեր: Անմառ ձեռքեր և սրտեր հոգացողութեան առարկայ դարձրին ամենադժբախտ հայրենիքի ամենադժբախտ որբուկներին: Մինչև իսկ Կովկասից դուրս եղած հայ գաղութները (Պետրոգրադ, Ղրիմ) իրենց հաշւով իրենց նախաձեռնութեամբ որբանոցներ բաց արին, բայց դարձեալ մեր երկրի հայաշատ վայրերում: Որբանոցների հոգսը ծանրացած է մի քանի կազմակերպութիւնների վրայ: Ղեկավարներ հանդիսանում են գլխաւորապէս կանայք: Միաժամանակ և հրապարակ հանւեց գաղթական երեխաների կրթութեան հարցը: Եւ բացւեցին մի շարք գաղթականական դպրոցներ Թիֆլիսում, Բագւում, Երևանում, Ալէքսանդրապոլում, Ախալքալաքում և շատ ուրիշ վայրերում, նաև գիւղերում, ուր համախմբւած են տաճկահայ գաղթականութեան խոշոր հատւածներ: Ինչպէս և սպասելի էր, այդ գործի նախաձեռնողը եղաւ հայ ուսուցչութիւնը, որ իր սեփական միջոցներով, նաև ուրիշ ընկերութիւններից ստացած նպաստներով բաց արաւ դպրոցներ, ուր պաշտօնավարելու հրաւիրւեցին բնականաբար համապատասխան բացառապէս տաճկահայ ուսուցիչներ: Պէտք է ասել, որ այդ ուղղութեամբ կատարւած աշխատանքը միանգամայն բաւարար է, թէ քանակի և թէ որակի տեսակէտից:

Ուր որ զգացւել է պահանջ, ուր որ դպրոցական հասակի բաւականաչափ գաղթական երեխաներ են եղել—բացւել են դպրոցներ, մինչև իսկ այն վայրերում, ուր տեղացի հայերը չեն ունեցել իրենց երեխաների համար դպրոցներ: Եղել են դէպքեր, մամուլն էլ արձանագրել է (յիշում ենք Աշտարակից գրած մի լուր), որ ուսումից, դպրոցից զուրկ մնացած ռուսահայ թէւաւ երեխաներ «երանի» են տւել գաղթական հասակակիցներին, որոնց հնարաւորութիւն է տրւում յաճախել դպրոց, ուսում ստանալ, իսկ իրենք մնում են զուրկ, խաւարի մէջ: Գոնէ ռուսահայ համայնքների համար խթան հանդիսանային այդ դպրոցները, աշխատէին մեր երկրի խուլ անկիւններում բաց անել դպրոցներ:

Նպաստներով, բարեգործական միջոցներով, մինչև իսկ պետական հասոյթներով չի կարելի հարիւր հազարանոց գաղթականութիւն պահել երկար ժամանակով: Բնականաբար առաջ պիտի գար աշխատանքի ընդունակ գաղթականներին գործ տալու, սեփական միջոցներով ապրեցնելու հարցը: Եւ հրապարակ հանւեց Աշխատանքի բիւրօ-ի խնդիրը: Առանց դրան էլ՝ բազմաթիւ գաղթականներ գործի են կպել, աշխատում են, բայց շատերը նրանցից դարձան շահագործութեան առարկայ, շատերը երկրին ու պայմաններին անծանօթ լինելով, չեն կարողանում լաւագոյն կերպով օգտւել իրենց աշխատանքի ընդունակութիւնից: Սպասելի էր, որ գաղթականական կազմակերպութիւնները մտածէին այդ մասին, լուրջ քայլեր անէին այդ ուղղութեամբ, բայց չարին դժբախտաբար: Թիֆլիսում մի խումբ մարդկանց ջանքերով արդէն բացւել է Աշխատանքի բիւրօ, որը գործ կատարում է, բայց դա բաւական չէ, ի հարկէ: Գաղթականներին աշխատանք հայթայթելը, գործ գտնելը ներկայումս շատ աւելի կարևոր է, անյետաձգելի, քան որևէ ուրիշ հարց: Այդ տարրական ճշմարտութիւնը, որ ժամանակին մեր մամուլը հրապարակ հանեց, պարտաւոր են իրագործել մեր գաղթականական մարմինները: Անհրաժեշտ է ուժեղացնել Աշխատանքի բիւրօն, նորանոր բիւրօներ բաց անել բոլոր գաղթավայրերում էլ և զբաղւել ռացիոնալ գործ կատարել:

Նոյն, աւելի վատթար անտարբերութիւն ցոյց տւին այդ մարմինները Տեղեկատու բիւրօի վերաբերմամբ, որի անհրաժեշտութիւնը շեշտւեց և ժամանակին հրապարակ բերւեց այդ հարցը: Այստեղ եւս, մեր սեփական գործում էլ մենք օտարներից պիտի բան իմանանք, տեղեկութիւններ հաւաքենք: Ո՞վ պիտի ասի մեզ, թէ յիրաւի ինչ թիւ էին կազմում գաղթականներն սկզբում և այժմ, քանի՞ հոգի են մեռել, ինչքան աղջամուղջ, կին ու երեխաներ են, որոնց թիւը, ընտանիքավայրերը և այլն: Գաղթականական մարմինների պարտականութիւնն է անել այդ, որ սակայն դանդաղում են անել: Ցանկապէս Կենտրոն. Կոմիտէն, որ ներկայումս սուկ կից մարմին է յայտարարւում Բարեգ. Ընկերութեան (ինչպէս է, որ սկզբում հակառակն էր), վերջինիս հետ միասին աւելի դիւրութիւն ունի այդ բանն անելու: Եթէ «Համբաւաբեր» գոյութիւնն արդարացնել կարելի է ներկայ ժամանակում, ապա ուրեմն՝ ամենից առաջ և ամենից աւելի նման խնդիրների պարզաբանման և իրագործութեան համար:

Չենք կարող գոհունակութեամբ չյիշատակել մի հաճելի ձեռնարկութիւն վերջերիս ... Դա վասպուրականցի հայ կանանց ձեռարհեստի արդիւնքները ցուցադրող հարցն է: Արհեստանոցը թէև դեռ բաց չէ արւած, բայց գործը կազմակերպւած է: Մինչև իսկ ցուցահանդէս կազմակերպւեց Թիֆլիսում, ուր հիացմունքի առարկայ դարձաւ վանեցի հայ կանանց արհեստի արդիւնքները, որ առաջ մինչև իսկ արտասահման էին արտահանւում և սպառւում:

Կարծում ենք, որ մենք յիշատակեցինք մեր մէջ գործող գաղթ. բոլոր կազմակերպութիւններն ու մարմինները, ուրւագծեցինք նրանց գործունէութիւնը:

Իրենց բոլոր դրական, անկեղծ շնորհակալութեան արժանի կողմերի հետ միասին նրանք այն ընդհանուր թերութիւնն ունէին, որ պակասում է նրանցում համագործակցութիւնը: Գոյութիւն չունի աշխատանքի բաժանում. բոլորն էլ բոլոր տեսակ գործերով են զբաղւում—և՛ սնունդի, և՛ հագուստի, և՛ որբերի հարցերով:

Այնուամենայնիւ միանգամայն աններելի է այն անտարբեր վերաբերմունքը, որ ունին մեր գաղթակ. մարմինները դէպի հանրութիւնը: Մամուլը քանի անգամ յիշեցրեց, հասարակութեան միջից քանի անգամ դժգոհութեան ձայներ լսւեցին, որ անհրաժեշտ է հաշւետւութիւն: Չի կարելի դիմել հասարակութեանը, նրա աջակցութիւնը խնդրել, միաժամանակ և հաշիւ չտալ նրան: Դա ոչ միայն տարրական պարտականութիւն է, այլ և տակտիկական քաղաքավարութիւն: Աւելին եւս Այդ անտարբերութիւնը ստացւում է հասարակութիւնը, անտարբեր դարձնում նրան իր ... թեան վերաբերմամբ: Ամենաչարը՝ մեր գաղթ. կազմակերպութիւնները շնորհ են անում հասարակութեանը յայտնելու, թէ նրանից ինչ գումարներ ստացել. իսկ թէ ինչի վրայ են ծախսել, ինչ նպատակայարմար ձեռնարկութիւններ արել, այդ մասին լաւ են համարում մարդիկ լռութեամբ անցնել: Բայց այդ անթոյլատրելի, աններելի է: Մի թողլ տանք, որ հասարակութիւնը ձգտնից հաշիւ պահանջելու նոր միջոցների մասին մտածի: Չպէտք է մոռանալ,

digitised by A.R.A.R.@

ԶՈՒԲԱԼՈՎԻ ԱՆՒԱՆ
ժողովրդական տան
Չորեքշ., յունու. 20-ին
կը կայանայ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏ. ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
«ԴԱԼԼԱ» ներկայացումը
կը ներկայացնէ

I
ՀԷՔԻԱԹ
Դրամ.-էտիւդ 1 գործ. Մ. Մանուէլեանի

II
ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄՕՏ
Վոդեւիլ 1 գ., փոխ. Դ. Տէր-Դաւթեանի

III
Հազար և մէկ խորամանկութիւն
Արեւել. կատակերգութիւն 1 գործ., հեղ. Ամբայի, թարգ. Մ. Սուամբոյցեանի

IV
ԶԱՒԵՇՏ
ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆՈՎ
Մասնակցում են — օր. Գրիգորեան, տ. տ. Ալլահվերդեան, Մամուլեան, Յասմիկ, պ.պ. Ամօ-Խարազեան, Աղաբաբեան, Փոլանջեան, Երամեան, Եանիկեան, Եաղուբեան, Լազարեան, Մարութեան, Յարութիւնեան I, Յարութիւնեան II, Սեյժ, Օհանեան և ուր.։
Սկիզբն է 8 ժ. երեկ.
Տեղերի գները 10 կ.-ից մինչև 1 ռ.։
Ռեժիսեօր՝ Ամօ-Խարազեան
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝
Ամիրաղեան, Գալուստ, Էլիզբարեան և Սեամբոյցեան
ԱԶԴ. — Խմբակցութեան ռեժիսեօր Ամօ-Խարազեանի բենեֆիսը կայանալու է չորեքշաբթի, փետրուարի 3-ին. պատրաստւում է յայտնի պիէս «ԱՐԻՒՆ»։
70 1—1

որ նոխյալան գումարներ է տուել ազգը և նրան էլ հաշիւ պիտի տալ անշուշտ (պետութիւնից ստացած գումարների վերաբերմամբ, ի հարկէ, չեն ցանկալի նոյն այդ մարմինները, հաշւետուութիւն հարցում)։ Օրինակ՝ միմիայն էջմիածինն ազգից ստացել է, գաղթակ. նպաստելու համար, մօտ մէկ ու կէս միլիոն ռ.։ Տասնեակ, հարիւր հազարներն են հասնում միւս ընկերութիւնների և կոմիտէների ստացած գումարները, իսկ բոլորը միասին — մի քանի միլիոն։ Հազարներ և հարիւր հազարներ ծախսել ընդհ. գաղթ. նպաստակներով, իսկ հարիւր չծախսել հաշւետուութեան համար, — այդ արդէն անուազն խիստ պախարակելի մի երևոյթ պիտի նկատել։ Վերջ պէտք է տալ այդ դրութեանը։

Վերոյիշեալ և ուրիշ շատ գեֆէկտներ վերացնելու, ինչպէս նաև ստեղծուած հսկայական գործը աւելի նպատակայարմար կերպով առաջ տանելու համար անհրաժեշտ է, ինչպէս և լինի, իրագործել համագործակցութիւնը։ Անհնից լաւն է հրաւիրել մի համագումար։ Ինչպէս մամուլում ես գրեց, այդ ուղղութեամբ որոշ քայլեր արւում են, որ մօտիկ ապագային Պետրոգրադում հրաւիրւի այդ Համագումարը, որին պիտի մասնակցեն գաղթականական բոլոր մարմինների և կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները։ Համագումարն անշուշտ կընտրի մի վարչութիւն, մի գործադիր մարմին, որ պիտի մօտ լինի հայ աշխարհին և պիտի զբաղւի, անշուշտ, հաշւետուութեան և ուրիշ հարցերով, ինչպէս նաև համագործակցութեան խնդրով։ Անհրաժեշտ է, որ այս պահանջ, որ հրատարակւին ամենամանրամասն հաշիւներ ու տեղեկութիւններ*), կազմ ստեղծել եղած մարմինների մէջ, ինչպէս նաև՝ որոշւեն կոնտրոլի անհրաժեշտ միջոցներ՝ գոյութիւն ունեցող ընկերութիւնների և մարմինների գործունէութեան և մանաւանդ հաշիւների վրայ։ Չպէտք է մոռանալ, որ հաշւետւութիւնն ազգի առաջ մի տարրական առաքինութիւն է, մանաւանդ որ հին և հեղինակաւոր ընկերութիւնների կողքին կան նաև նոր ու փոքրիկ, մինչև իսկ մասնաւոր խմբակներ, անգամ անհատական ձեռնարկութիւններ (օր. Տիգր. Նազարեանի), որոնց գործունէութիւնն ու հաշիւներն անկոնտրոլ թողնելը յանցանք է։

Մեր միւս ընկերութիւնների մասին յաջորդ յօդուածով։

Arս. Աբեղեան

*) «Արարատ»-ում լոյս տեսած հաշիւները Եղբ. Օգն. սուպ մ ա ս ը ի մասին և «Համբաւբեր» հրատարակած երկսողը հենց. կամ. եկքի և մուտքի մասին՝ շատ հեռու են իսկական հաշւի բնոյթ կրելուց։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 20 յունուարի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԻ ՁԵՒԸ

V

Որն է լինելու հայկական շրջանների զեմստւօյի երկրորդ աստիճանը։

Ընդունելով գաւառակային (участковое) զեմստւօն, իբրև առաջին աստիճան, մենք չենք կարող երկրորդ աստիճանի համար ընտրել այժմեան նահանգը։ Նախ, նահանգը, ինչպէս տեսանք, մի արհեստական միաւոր է։ Անկախ այդ հանգամանքից, նա, ընդգրկելով 25—30 գաւառակ, չի կարող շատ հեռու չլինել զեմստւօյական առաջին աստիճանից։

Երկրորդ աստիճան ունենալու համար չի կարելի վերցնել և այժմեան գաւառը նոյն պատճառներով, ինչ որ նահանգը։ Անհրաժեշտ է ունենալ գաւառից մեծ և նահանգից փոքր մի միաւոր զեմստւօյի համար։ Այդ միաւորը առաջ կը գայ շատ բնական ճանապարհով։ Պէտք է միացնել մի շարք գաւառակներ, անկախ այսօրւայ գաւառական սահմաններից, և աչքի առաջ ունենալ միայն բնական-տնտեսական և ցեղագրական հանգամանքները։

Ծանօթանալով մեր երկրի քարտէզին և ժողովրդի տնտեսական ցեղագրական դասաւորութեանը, մենք նկատում ենք, ինչպէս և նկատեց հանգուցեալ կոմս Վորոնցով-Դաշկովը, որ այդպիսի բնական-միաւորներ առաջ կը գան, եթէ վերցնենք 9—10 գաւառակներ և կազմենք մի շրջան, կամ մեծ գաւառ, նման Ռուսաստանի գաւառներին։ Այդպիսի համախմբումը, երբեմն կը լինի լոկ միացում այժմեան դրկից գաւառների, երբեմն էլ առաջ կը բերի տարբեր սահմաններ *)։

Մօտաւորապէս կարելի է առաջարկել ուչաստակների հետևեալ համախմբումները։ Մէկ մեծ գաւառ կարող են կազմել այժմեան Ախալցխայի, Արդահանի և Օլթիի գաւառները։ Ազգաբնակութիւնը կը լինի մօտ 230,000, մուսուլմանների մեծամասնութեամբ (150 հազար) և քրիստոնեաների փոքրամասնութեամբ (85 հազար, հայ, յոյն, վրացի, ռուս)։ Երկրորդ շրջանը կը կազմեն բնական-տնտեսական և ցեղագրական տեսակէտից միմեանց առաւելապէս նման Ախալքալաքի, Կարսի և Կաղզւանի գաւառները (մօտ 190,000 հայ, 55,000 ռուս, յոյն, եզդի և 110,000 մուսուլման)։ Ընդամենը մօտ 355,000 բնակչութիւն։ Երրորդը կը լինի Ալեքսանդրապոլի գաւառը և Բորչալուի լեռնային հարաւային մասը 325,000 բնակչութեամբ, որից 277,000 հայ և 48,000 ռուս, յոյն և փոքր թւով մահմեդական։ Այս գաւառն էլ բնական-տնտեսական տեսակէտից կը լինի գերազանցապէս լեռնային։ Չորրորդ շրջանը կը կազմեն դաշտերի գերակշռութիւն ունեցող Էջմիածնի և Սուրմալուի գաւառները, որոնք կունենան մօտ 245,000 բնակչութիւն, որից 128,000 հայ, 105,000 թաթար և քիւրդ և 12,000 եզդի։ Հինգերորդ միաւորը կը լինեն Երևան—Նոր-Բայազիտի գաւառները։ Միայն Երևանի գաւառի Դաւալուի ուչաստակը, լինելով գերազանցապէս թաթարական և դաշտային կարող է անցնել Շարուր-Նախիջևանի թաթարական մեծամասնութեան շրջանին։ Այդ դէպքում Երևանի շրջանում կը լինի 334,000 բնակիչ, որից 187,000 հայ, 10,000 ռուս, ասորի, յոյն և 137,000 թաթար և քիւրդ։ Վեցերորդ շրջանը—Շարուր-Դարալագեազի և Նախիջևանի գաւառները, Դաւալուի ուչաստակով հանդերձ, կը կազմեն մուսուլմանների մեծամասնութեան երկրորդ շրջանը։ Սա կունենայ 260,000 բնակիչ, որից հայ կը լինի միայն 88,000։ Եօթերորդ շրջանը կը կազմի լեռնային Ղարաբաղը, ընդգրկելով Զանգեզուրի գաւառը (առանց Բարգուշատի ներքին հոսանքի), Շուշիի գաւառի լեռնային մասը, նրան կից Կարեագինի գաւառի լեռնային փոքրիկ կտորը և Ջիւանշիրի գաւառի լեռնային մասը։ Այսպիսով, կը կազմւի մի շրջան, որ երկրաբանական, կլիմայական և տնտեսական տեսակէտից կը լինի մի ամբողջութիւն, ունենալով 350,000 բնակչութիւն, որից 230,000-ը հայ։ Վերջապէս Ղազախի և Գանձակի այժմեան գաւառներից կը կազմւեն երկու շրջաններ, այն տարբերութեամբ, որ մինչ այժմ այս գաւառների սահմանը գնում է հիւսիսից-հարաւ, — նոր բաժանմամբ սահմանը կը գնայ արևմուտքից արևելք, բաժանելով գաւառների լեռնային հայկական մասերը դաշտային թաթարական մասերից։ Հարաւային լեռնային մասը կը կազմի մի գաւառ, որ կունենայ 110 հազարի չափ հայ, 25,000-ի չափ ռուս և գերմանացի և նոյնքան էլ մուսուլման ազգաբնակութիւն։

Ուրեմն, հայկական բարձրաւանդակը կը բաժանւի 8 բնական տնտեսական միաւորների, որոնց մէջ 6-ը կը լինեն հայերի, իսկ երկուսը մուսուլմանների մեծամասնութեան շրջանները։

Այսպիսի միաւորներ առաջ բերելը դժուար չէ մանաւանդ այն պատճառով, որ, ինչպէս տեսանք, գաւառակների այժմեան սահմանները հարկաւոր չի լինի փոխել ոչ Երևանի, ոչ Կարսի, ոչ էլ Թիֆլիսի նահանգներում։ Միայն Գանձակի նահանգների մի քանի շրջաններում կարիք կը զգացւի որոշ ուղղումներ մտցնելու։ Այդ բանը դժուար չէ անել, մանաւանդ որ գաւառակները տարիների ընթացքում միշտ էլ փոփոխուել են։ Հենց այժմ էլ ադմինիստրացիայի գործունէութիւնը այդ նահանգում արդէն առաջ է բերել լեռնային և դաշտային շրջանների բաժանումներ։ Այդպէս, օրինակ, նահանգական զեմստւային գիւղատնտեսութեան վարչութիւնը յարմարել է այդ բնական հրամայականին։

Զեմստւօն կը հաստատւի այդ բաժանումների վրայ։ Ի հարկէ, շատ ցանկալի կը լինէր, որ այժմէն գաւառները ադմինիստրացիայի համար էլ փոխարինւէին վերոյիշեալ միաւորներով։ Բոլոր առարկութիւնները, թէ այժմ դժուար է փոխել գաւառների սահմանները, կրում են տեսական բնաւորութիւն։ Միայն երկրին անծանօթ մարդիկ կարող են պնդել, թէ գաւառապետի ռեզիդենցիան ամէն տեղ ստեղծել է կենտրոն ամբողջ գաւառի համար։ Բնաւ ով չգիտէ, որ Ն. Բայազիտի գաւառի մեծագոյն մասը ամէն կապերով կապուած է Երևանի և ոչ թէ Ն.-Բայազիտ «քաղաքի» հետ, որը կարող է լինել միայն գաւառակային կենտրոն։ Շարուրը չունի և ոչ մի կենտրոն, նոյնպէս և Ջիւանշիրը, Ջիբրայիլը։ Գիւղացու համար աւելի մեծ նշանակութիւն ունի պրիստաւի, քան թէ գաւառապետի ռեզիդենցիայի հարցը։ Եւ դժգոհութիւն յայտնում է ոչ թէ ամբողջ գաւառի, այլ այն գիւղի բնակչութիւնը, որտեղից հեռանում է գաւառապետը, կամ պրիստաւը։ Իսկ զեմստւօյի պէս մի առաջնակարգ հիմնարկութիւն բովանդակ երկրի պայմաններին յարմարցնելիս չպէտք է, ի հարկէ, հաշւի առնել մէկ կամ երկու գիւղի տնատէրերի և վաճառականների դժգոհութիւնը։

Յաժենայն դէպս, մեր այժմեան «կենտրոնները» նոյնքան արհեստական են, որքան և գաւառներն ու նահանգները։

*) Հենց 1909 թւի նահանգական խորհրդակցութիւնները պրաւայութեան յօդուած այդպիսի միացումների։ Այդպէս առաջարկւեց միացնել Արդահանը և Օլթին, Էջմիածինը և Սուրմալուն, Շարուրը և Նախիջևանը։ Երևանի խորհրդակցութեան մէջ վերջի քւէարկութեամբ անցաւ (պ. Լենեսկի առաջարկով) և Երևան—Նոր-Բայազիտ գաւառների միացումը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

18 յունուարի

Արևմտեան ճակատ. — Գերմանական արտիլերիան կրակում էր Շլոկի դէմ և հաւանաբար կրակ էր բացել Բաբիտ լճի հարաւային շրջանից։ Լճի մօտ գտնւող մեր խրամատների դէմ թշնամին կրակում էր գնդացիրներից պայթուցիկ գնդակներով։ Պոնեմժի երկաթուղու հիւսիսային կողմը և Մեդմուսի և Դեմէն լճերի միջև թշնամին թընդանօթային ուժեղ կրակ էր բացել։ Գալիցիայում միջին Ստրիպայի վրայ մեր հետախոյզները շրջապատել էին աւստրիական դաշտային պահակը։ Տեղի ունեցած ուինամարտի ժամանակ աւստրիացիների մի մասը ուինահար է եղած, մնացածները գերի են վերցւած։ Վերջին ժամանակս նկատւում է, որ բաւականաչափ աւելացել է թշնամու մեր կողմն անցնող դասալիքների թիւը։

Կովկասեան ճակատ. — Երկու շաբաթւայ գործողութիւնը թիւրքական ճակատում արդարացրին մեր հաշիւները։ Իրենց սկզբնական հարւածը թիւրքական բանակի կենտրոնում խոշոր աջողութեան վերածելով, գեներալ Իւդենիչի զօրքերը, հետապնդելով թշնամուն, իրենց յառաջապահ մասերով առաջ անցան մինչև Էրզրումի ամրութիւնները։ Միևնոյն ժամանակ թիւրքերի աջ թևի վրայ շեշտակի հարւած տալով նրանք ստիպեցին թիւրքերին պարպել Մանազկերտ-Խնուսի շրջանը և նահանջ տալ դէպի Մուշի դաշտը։ Այս գործողութիւնների հետևանքն այն եղաւ, որ թշնամուն դուրս բշեցինք վաթսուն վերստ տարածութեամբ առաջուց ամրացրած գծից և կլիմայական խիստ պայմաններ ունեցող լեռնային շրջաններից իջանք համեմատաբար խիտ բնակչութիւն ունեցող, գիւղամատչելի շրջանները, որոնք նպաստաւոր են զօրքերի տեղաւորութեան համար ձմեռային շրջանին։ Յիշեալ գործողութիւնների ընթացքում մենք գերի վերցրինք թիւրքական շատ սպաներ և ասկեարներ, խլեցինք թնդանօթներ, գնդացիրներ և ինտենդանտային, արտիլերիական և ինժեներային գոյքի մեծ պաշարներ։ Յունւարի 16-ին մեր հետախոյզները, հետապնդելով նահանջող թիւրքերին, Ճորոխ գետի շրջանում նորից գերի ասկեարներ բռնեցին և խլեցին աւելի քան 100 գլուխ ոչխար ու անասունների կեր։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿԱՀԻՐԷ, 17 յունւ. — Այստեղ ուշադրութիւն է գրաւում «Լա Բուրսե Եժիպտիէն» լրագրի մէջ տպւած մի յօդւած, որի մէջ պատմւում էր վերջին ժամանակս ձեռք առնւած «պաշտպանողական միջոցների կարևորութիւնը և մատնանշում էին 1915 թւին կատարուած պաշտպանողական բազմաթիւ աշխատանքները, որոնք կատարելապէս ապահովում են երկիրը վտանգի դէմ։ Եգիպտոսի մամուլը մատնանշում է, որ Եգիպտոսի բնակչութիւնը կատարելապէս հանգիստ է ապագայի վերաբերմամբ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 16 յունւ. — «Բեռլինգսկէ-Տիդենդէ»-ին հեռագրում են Բեռլինից. Չեռնոգորիայի անձնատուր լինելու պայմանների հրատարակման մասին աւստրիական պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ մատնանշւում է, որ համաձայն չեռնոգորական սահմանադրութեան, թագաւորի բացակայութեան ժամանակ երկրի իշխանութիւնն անցնում է գահաժառանգին, իսկ վերջինիս բացակայութեան դէպքում իշխանութիւնը անցնում է միացեալ կառավարութեան ձեռքում։ Չեռնոգորական մինիստրութիւնից երկրում մնացել են միայն մի քանի մինիստրներ և նրանց լիազօրները։ Գեն. Վեշիրն ու մայոր Լոմպարը ստորագրեցին անձնատւութեան պայմանագիրը։ Աւստրիական հաղորդագրութեան համաձայն, զինւորական այդպիսի պայմանագրութիւնները կարիք չունէին հաստատւելու երկրի գլխաւորի կամ պատասխանատու կառավարութեան կողմից, և նոյնքան պարտաւորացնում են երկու կողմերը, ինչքան որևէ ուրիշ պետական պայմանագիր։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 17 յունւ. — Չեռնոգորիայի անձնատւութեան հարցի մասին, բացի արդէն հաղորդւած աւստրիական տեղեկագրութիւնից, Վոլֆի գործակալութիւնը ներկայացրեց գերմանական մամուլին ընդարձակ մի հաղորդագրութիւն իրազեկ շրջաններից, որի մէջ, բացի համաձայնութեան պետութիւնների հետ պոլեմիկայից և խորհրդածութիւններից, որոնց նպատակն է մեղմել աւստրո-գերմանացիների հիասթափութիւնը, հաղորդւում է. առաջին, իբրև թէ դեկտեմ. 31 ին Նիկոլայ թագաւորն ինքնագիր նամակ է ուղարկել Ֆրանց Յոսեֆին՝ խնդրելով զինադադար և հաշտութեան բանակցութիւններ սկսել. նոյնպիսի խնդիրք է արել չեռնոգորական կառավարութեան կողմից՝ բոլոր մինիստրների ստորագրութեամբ. երկրորդ, իբր թէ յունւ.-ի 3-ին չեռնոգորական կառավարութիւնն անպայման կերպով ընդունել է այդ դիմումին Աւստրիայի կողմից գրւած պատասխանի պարունակած պահանջը՝ որպէսզի անպայման անձնատուր լինեն. երրորդ, իբրև թէ չեռնոգորական կառավարութեան պատւիրակները յունւ.-ի 4-ին ներկայացան Ցետինէ՝ զինաթափութեան հարցը կարգադրելու համար։ Հաղորդագրութեան մէջ ապա ասւում է. «Այսու ամենայնիւ, Դանուբեան կայսրութիւնը գիտնալով իր անհանգիստ հարևանի նկարագիրը և սպասելով որ համաձայնութեան կողմից ճնշում գործ կը դրւի նրա վրայ, նոյնպէս և նկատի առնելով զանազան դժւարութիւնները՝ առանձին հարցերի կարգադրութեան ժամանակ, դեռ յունւարի 9 ին, նախ քան բանակցութիւնների վերջանալը, հրահանգ տըւեց շարունակել յարձակումը դէպի երկրի խորքը՝ չեռնոգորական զօրախմբերը զինաթափ անելու նպատակով։ Յարձակումը կատարւեց անարգել կերպով. առանց մի հատիկ հարւածի գրաււած է երկիրը, չեռնոգորական զօրքերը զինաթափ են արւած։ Հետևաբար, Չեռնոգորիայի վրայ արշաւանքի ռազմական նպատակն աջողւեց»։ Երբ հրատարակւեց Չեռնոգորիայի հետ անջատ հաշտութեան մասին առաջին լուրը, Աւստրիայում [illegible] քաղաքական [illegible] նշանակութիւն [illegible] այդ յաղթանակը։ Սակայն ներկայումս [illegible] աւելի ցած տոնով խօսում է [illegible] միայն ձեռք ձգւած ռազմագիտական աջողութեան մասին։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 17 յունւ. — Բուլղարիայից հաղորդում են, որ ազգային ժողովը բացւել է յունւարի 13-ին օպպոզիցիոն պատգամաւորների բուռն ճառերով։ Երկրագործական միութեան կողմից խօսել է Դիմիտրով, սոցիալիստներից — Գ[illegible]։ Մինիստր-նախագահ Ռադոսլաւովը, պատասխանելով այն մեղադրանքներին, թէ կառավարութիւնը գործում է սահմանադրութեան հակառակ, յայտարարել է. «Դուք ասում էք, թէ մենք ձեզ չենք հարցրել, երբ պատերազմ յայտարարեցինք. Այդ ճիշտ չէ, մենք ձեզ հարցրինք, բայց Դուք պարզ պատասխան չտւիք։ Դուք յարձակւում էք գործում նոր երկիրներում մեր մտցրած վարչութեան վրայ, [illegible] ժամանակ է սահմանադրութեան [illegible] բնակչութիւնը [illegible] մեր զօրքերի վրայ նրանց ան[illegible] նելիս։ Այստեղ յարձակւում [illegible] նոր երկիրներում մեր մտցրած զինւորական վարչութեան վրայ։ Եթէ այ[illegible] բանը լինէր գերմանական ռայխստագում, ճառախօսին վայր կը գլորէին ամբիոնից։ Մեր համբերութիւնն ա[illegible] պացոյց չէ արդեօք, որ մենք վարւում ենք սահմանադրութեան ոգու համաձայն»։ Ռադոսլաւովին փոխարինել [illegible] զինւորական մինիստր Նայդենովը, որը, խիստ բառերով յայտարարել [illegible] օպպոզիցիային, թէ լինում են ժամանակներ, երբ օրէնքները խախտւում են ազգի ինքնապաշտպանութեան համար։ Օպպոզիցիայի ճառերի ապա[illegible] գրութիւնը մամուլի մէջ արգելւած [illegible]

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 18 յունւ. — Վաղը «Օրէնքների և կառավարական կարգադրութիւնների ժողովածուի» մէջ պիտի հրատարակւի մինիստրական խորհրդի Բարձրագոյնս հաստատւած որոշումը, որով թոյլատրւում է Բաքւի քաղաքին 12 միլիոն ռուբլու օբլիգացիաներով փոխառութիւն կնքել։ Փոխառութեան իրականացումից բաւացւելիք գումարը պիտի գործադրւի Բաքու-Շոլլար ջրի խողովակի շինութիւնը վերջացնելու ծախքերին։

ԵԱԼՏԱ, 18 յունւ. — Վախճանւել[illegible] կոմս Վորոնցով-Դաշկովի գամբ[illegible] վրայ Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնայի կողմից դրւած [illegible] խաչ սպիտակ ծաղիկներից։

ՆԻԺՆԻ ՆՈՎԳՈՐՈԴ, 17 յունւ. — Հանդիսաւորապէս բացւեց քաղաքային ժողովրդական համալսարանը։ Ունկնդիրների ընդհանուր թիւը հասնում է 500 ի։

ՕԴԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՓԱՐԻԶ, 17 յունւ. — «Ցեպպելինի» յարձակման ժամանակ սպանւածների թիւը հասնում է 24-ի։ Զգւած [illegible] ռումբերից մինը ճեղքեց մետրոպոլիտենի կամարը, 6 մետրանոց [illegible] ծակ բանալով. մի ուրիշ ռումբ բոլորովին ճեղքեց եռայարկ մի տուն. [illegible] երրորդ ռումբ քանդեց եռայարկ [illegible] տան կէսը, չորրորդը՝ հինգ յարկ[illegible] տան կէսը, հինգերորդը՝ միենոյն [illegible] ռումբերը գործեց մի ուրիշ տան [illegible] վեցերորդը՝ կարեւոր վնասներ պատճառեց հինգ յարկանի մի տան։ Օդա[illegible] արշաւը խուճապ չյառաջացրեց, [illegible] միահամուռ վրդովմունք։ Մամ[illegible] պահանջում է վրէժի հատուցում։

ՓԱՐԻԶ, 17 յունւ. — Թերթերը [illegible] նում են «Ցեպպելինի» թռիչ[illegible] «Լիբերտէ» գրում է. «Մեր գ[illegible] վերև պայթած ռումբերի շառ[illegible] ընդունակ է ոչ այնքան վախեցն[illegible] մեզ, որքան ոգևորելու ժողովու[illegible] Գերմանիայում, որ սկսել է յու[illegible] հատւիի»։ «Ժուռնալ դէ-Դեբա» ա[illegible] է. «Ցեպպելինի զոհերն են գառն[illegible] ինչպէս միշտ, առաւելապէս կա[illegible] ու երեխաներ։ Ներկայ թռիչքը հա[illegible] ցնծութեան առարկայ կը դա[illegible] Բեռլինում։ Սակայն գերմանացի[illegible] չնայած բնածին անհասկացողութ[illegible] թէ ինչ է պատահում իրենց շ[illegible] պէտք է քիչ առ քիչ հաշւի առն[illegible] րենց, որ այսպիսի փորձերը ոչ[illegible] ազդեցութիւն չեն կարող գործել [illegible] տերազմի ոչ ելքի, ոչ էլ տևողութ[illegible] վրայ»։ «Տան» գրում է. «Այս բ[illegible] վին աննպատակ ոճիրները ոչ մի [illegible] պաւորութիւն չեն առաջացնիլ ոչ [illegible] տերազմական տեսակէտով, և [illegible] հոգեբանական։ Դա մի աւելորդ [illegible] գամ հաստատեց երեկ, երբ «[illegible] պելինի» թռիչքը միայն մեծ [illegible] քրքրութիւն առաջացրեց Փարիզ[illegible] տարակութեան մէջ»։ Հաւաս[illegible] կալութիւնը յունւարի 18-ից [illegible] գրում է. «Յունւ. 17-ին գերմա[illegible] դիրիժաբլ սկսեց մօտենալ Փար[illegible] որի վրայ երևաց երեկոյեան [illegible] 10-ից մի քիչ անցած։ Դիրք[illegible] ամրակետից առանձին մարտկոց[illegible] և յարձակման ինքնաշարժ[illegible] ների կողմից. և սակայն նա [illegible] գացւել ձգել մի քանի ռումբ, [illegible] մինչև հիմա եղած տեղեկութի[illegible] համաձայն, ոչ մի վնաս չեն պա[illegible] ռել»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 16 յունւ. — Լ[illegible] գը հերքեց այն լուրը, որ իբ[illegible] նա պայմանաժամ նշանակած [illegible] Գերմանիային մինչև յունւարի [illegible] վերջնական պատասխան ներկ[illegible] լու համար, որ նա զննում է [illegible] տանիայի» խորտակումը։ Գ[illegible] ունի մի կարծիք, որ բանակց[illegible] ները կը յանգեն ճգնաժամի, [illegible] շանն են համարում Վիլսոնի [illegible] մը՝ վերադառնալ Վաշինգտոն [illegible] 22-ին։

digitised by A.R.A.R.@

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ, 17 յունւ.— Տալից հաղորդում են, որ ֆրանսիական զօրքերը՝ գնդապետ Սիմոնի հրամանատարութեան տակ յունւարի 14-ին յանկարծակի յարձակւեցին Մարոկկոյի ագիտատոր Աբդէլ Մալէքի բանակատեղի վրայ, կատարելապէս ցրւեցին նրան և կրակ բացին նրա վրայ. Ագիտատորը փախաւ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՄՈՒԿԴԷՆ, 18 յունւ.—Ճապոնական կիսապաշտօնական օրգանների տեղեկութեան համաձայն, մոնղոլական ապստամբների թիւը հասաւ 20,000-ի, որի մէջ մտնում է Գուլխուչենեան չինական ջոկատը, որ միացել է ապստամբներին՝ իր ամբողջ սպառազինութեամբ։ Ապստամբները տրամադրելի ունին 12 թնդանօթ և երկու գնդացիր։ Ապստամբութեան ղեկավարն է նախկին դատոայ Գուխդուֆուն։ Ապստամբները շարունակում են Գեկինի վրայ յարձակումը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 15 յունւ.— Վոլֆի գործակալութիւնը հաղորդում է Բեռնից. Երեկ Լոզանում, ուսանողների և ուրիշ քաղաքացիների ամբոխը դրօշներով պատռել է Վիլհելմի ծննդեան տարեդարձի առիթով գերմանական հիւպատոսարանի վրայ պարզւած դրօշը և նրա փոխարէն պարզել է շւէյցարական դրօշ։ Շւէյցարիայի կառավարութիւնը այդ պատահարի մասին ցաւակցութիւն է յայտնել Գերմանիային՝ Շւէյցարիայի գերմանական դեսպանի և Գերմանիայում շւէյցարիական պատւիրակի միջոցով։

ՏՕԿԻՕ, 16 յունւ. — Մեծ Իշխան Գէօրգի Միխայլովիչը մեկնեց Ֆուզան։ Մամուլը վրդովւած տոնով քննում է Ամերիկայի կողմից ճապոնացի գաղթականների նկատմամբ ձեռք առնւած միջոցները։

«ՀՈՐԻԶՈՆԻ» ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Վան, 3 յունւ.

Արճակի, Արադայի և Խոշաբի քրդերը Զիլանի քրդերի հետ մըշտական յարաբերութեան մէջ են. Թիւրք բանակի հետ Արճակի քրդերի գիւղերում կան բազմաթիւ գերիներ՝ կին ու երեխայ։ Հենց անցեալ օր տեղս հասան այդ գիւղերից ազատւած երկու երեխայ և մի կին։

ՄԵՐ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

(Թափառիկ խոհեր)

IV

Մեր ընկերներից շատերն են արդէն սպանւել կռիւների մէջ. և մենք յետ ենք նայում յաճախ ու մտաբերում՝ մեր տասնութերորդ ամսւայ ճամբին ընկածներին։ Նոր ընկնողներ դեռ շատ կունենանք (մի մէկս ենք պահով)։ Բայց մնացողը, թարմ սիրով յիշում ենք հներին—մանաւանդ նրանց, որոնք լաւերն են եղել։

Շատ լաւերից մէկին յիշում եմ այսօր—Սերգէյ Մուրադեան, որ սպանւեց անցեալ դեկտեմբերի 20-ին՝ Բասենի Բալըխլու գիւղում։ Այսօր նրա մահւան տարեդարձն է—վերջապէս գրեմ նրա մասին, արժանի է նա հրապարակաւ յիշատակութեան, որ պէտք մեր հետաւոր զինակիցները ու ընկերները գիտենան նրան...

Սերգէյ Մուրադեան—չէք լսել անունը։

Վեց երեխայ ունէր, ամենից մեծը տասը տարեկան։ Ինքը դերձակ էր, լաւ էր վաստակում և նրա տունը դուրեկան օջախ էր դարձել բոլոր նըրա ընկերների համար։ Բարձրահասակ տղամարդ էր՝ գեղեցիկ, թիկնաւէտ...

Կինը լաց եղաւ, աղաչեց. «Մի գնա, ասաց, երեխաներիդ ո՞վ պիտի պահի. փորձանք է, որ մի բան պատահի քեզ՝ ես ինչ անեմ. տես՝ այս ծծկերին՝ որտեղ մեր տանեմ. Ինչո՞ւ ես մտնում խմբի մէջ. ո՞վ է քեզ ստիպում. ո՞վ կարող է քեզանից անբաւական մնալ, եթէ կամաւոր չգրւես. Քեզ ո՞վ կը ստիպի—վեց երեխի տէր ես. Գնացող շատ կայ, քո չգնալուց բան չի պակսի, ոչ էլ գնալովդ բան կաւելանայ. Թէ որ պակսեն՝ ինձ, քո երեխաներին [...] պակսէ... խեղճ եմ վեց բալէքիդ—[...]եզ անտէր մի թողնի»։

Աղաչեց կինը դարձեալ ու դարձեալ, այն օրւա-[...]րկու շաբաթ շարունակ, [...]ից երբ Սերգէյը գրւեց խմբի մէջ, ամեն իրիկուն կինը լաց էր լինում, որ համոզի՝ յետ պահի։

— Ինչ ես լաց լինում. մի վախենա՝ ինձ գիւլա չի կպչի. Աբխոյին կաց՝ ողջ-առողջ յետ կը դառնամ կռւի դաշտից։

— Չէ, հիմիկւանից այստեղ կաց. Մի գնա, հարկաւոր չէ...

— Է՜... դու չես հասկանում. գործը ազգային է, ամենքս պէտք է դուրս գանք մեր թշնամու դէմ. Դու քո վեց երեխի մասին ես մտածում. բայց չես մտածում, որ Հայաստանում հազարներով են երեխայ կոտորում...

Եւ այդպէս՝ ամեն երեկոյ։

Սերգէյը թողեց իրա անձնական գործը—զբաղեց խմբի գործերով, որը կազմակերպւում էր նրա բնակած քաղաքում՝ Կաղզւանում։ Պատրաստեց իր կամաւորական հագուստը՝ սեփական ծախսով, զինեց՝ սեփական զէնքով։

Օրը որոշեց, որ խումբը մեկնի։ Վերջին իրիկուն կինը ճիգ արեց, որ Սերգէյը յետ կանգնի։ Աւագ երեխան, մօրը նայելով, աղաչակեց՝ «հայրիկ, մի գնա»...

Եւ ինչ չգնար. համբուրեց երեխաներին մէկ-մէկ ու ջերմ-ջերմ։

Որոշւած օրը, հանդիսաւոր կերպով, կեցցէ-ների տակ խումբը ճանապարհ ընկաւ—Սերգէյն էլ մէջը՝ իբրև ձիաւոր յիսնեակի առաջին բանհինգեակի գլխաւոր...

—

Կռիւները սկսւեցին և Սերգէյը կըռւեց։ Անխռով ու հաստատուն նշան էր բռնում դիրք մտած ժամանակ, իսկ երբ հարկաւոր էր լինում՝ իր սև նըժոյգը քշում էր առաջ, իր միւս ընկերներին հաւասար։

— Սերգէյ, հարցրել եմ նրան ամեն կռւից յետոյ. քա չե՞ս մտածում զաւակներիդ մասին, որ էդպէս ուղիղ վտանգի դիմացն ես ելնում։

Սերգէյը ժպտում էր — լաւ ժպիտ ունէր. և ամեն կռւից յետոյ՝ նոր եռանդ էր առնում։

Նոյեմբեր ամսին մեր խումբը մի շարք կռիւներ ունեցաւ՝ անընդհատ գրեթէ. Դեկտեմբերի 6 ի գիշերը Ալաշկերտ երգական գիւղը, որ մենք էինք վերցրել և ուր մեր խումբը բանակել էր գեներալի կարգադրութեամբ, շըրջապատեցին հազարաւոր համիդիէներ ու ասկեարներ, Կռիւը օրհասական էր, մերոնք զոհեր ունէին։

Սերգէյը կռւեց ոգևորւած պէս և անվախ եկաւ դուրս՝ տեղատարափ գնդակների տակից։

Ասաց. «Այստեղ որ չպրծեցի՝ ուրեմն ինձ էլ ոչ մի գնդակ չի յաղթի», ժպտաց, ծխեց և... զաւակների կարօտը քաշեց։

Ասացինք. «Սերգէյ, գնա տուն՝ մէկ շաբաթ, տաս օր. երեխաներիդ տես ու նորից յետ կը գաս»։

Մտածեց Սերգէյը ու պատասխանեց. «չէ, դեռ կը դիմանամ»։

...Էլ ինչ դիմանալ. Դեկտեմբերի 20-ին, նահանջի վառ օրերին, կռիւ եղաւ Բալըխլու գիւղի մօտ. Թանձր մշուշ էր ամեն կողմ. Ձիաւորները գնացին առաջ՝ Սերգէյն էլ հետները։ Տղերքը յետ դարձան—Սերգէյը չկար։

Ցաջորդ օրը, երբ մերոնք կրկին առաջ անցան և գիւղը առան՝ նրա մօտ, փնտրեցին ու գտան Սերգէյի դիակը՝ ձիւնի մէջ ծածկւած... վէրքերին ու բերին։

Տարանք Կաղզւան։ Կնոջ ու երեխաների լացից սիրտ էր կտրատւում. «Հօրեղբայր, հեծկլտալով դարձաւ ինձ աւագ երեխան, հայրիկիս ինչ արիք»...

—

Էհ, ճանապարհ է՝ արիւնի ու կըսկիծների—մեր ճանապարհը. Կերթանք ու կերթանք և նոր զոհերի ցաւը կը կրենք։

Կրենք, կսկծանք. բայց թէ կունենանք անցաւ ապագայ։

Վ. Վալադեան

Վ. ԲՐԻՒՍՈՎԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Բագւի դասախօսութիւնը

Վերջապէս, յունւարի 8-ին առաւօտեան Բագու ժամանեց ռուս յայտնի բանաստեղծ Վալերի Բրիւսովը։ Նա վաղուց սպասւում էր, և մի ամսից աւելի է, ինչ որոշ շրջաններում խօսւում էր նրա այցի մասին։ Իսկ Բագւի Դրաստիրոյ Ընկերութեան որոշման մասին արդէն ժամանակին հաղորդել ենք։ Վերջին ժամանակներս ռուս բանաստեղծի անունը հնչակւել էր հայ ինտելլիգենցիայի լայն խաւերի մէջ։ Բոլորը գիտեն նրա սկսած գործի, ինչպէս և նրա տածած համակրութեան և ունեցած ուշադրութեան մասին հայ գրականութեան, յատկապէս հայ բանաստեղծութեան վերաբերմամբ։ Ռուս անւանի բանաստեղծը մէկն է, և առաջիններից, որ մեծապէս գնահատելով հայ ստեղծագործութիւնը, աշխատում է մանրակից անել ռուս ժողովրդին, մի սերտ կապ ստեղծել այս երկու, ռուս և հայ ժողովուրդների և նրանց գրական ստեղծագործութիւնների մէջ։ Մի բարձր, ըստ ամենայնի գնահատելի նպատակ։ Եւ նա սիրելով է մօտեցել հայ ստեղծագործութեան, և մօտենալով՝ աւելի սիրել։ Այդ է ստացւած ընդհանուր և անհերքայ տպաւորութիւնը, որ արաւ նա թէ մասնաւոր շրջանում և թէ հրապարակային դասախօսութեան միջոցին։

Բագւի հայ հասարակութիւնը մեծ ոգևորութեամբ և բուռն հետաքրքրութեամբ ընդունեց ռուս բանաստեղծին։ Տեղական հայ և ռուսախօս թերթերն արդէն տրամադրութիւն ստեղծել էին։ Եւ այդ մենք տեսանք դասախօսութեան ժամանակ, որ տեղի ունեցաւ երեկ, յունւարի 8-ին եղբ. Մայիլեանների մեծ թատրոնում։ Ամբողջ թատրոնը լեփ-լեցուն էր։ Բռնւած էին նոյնպէս բոլոր օթեակները։

Բայց այստեղ մի ցաւալի կէտ կայ, որի վրայով անկարող ենք լռութեամբ անցնել։ Ներկայ հասարակութիւնը կազմւած էր բացառապէս հայերից։ Անկասկած, մի երկու ռուս և հրէայ անհատների ներկայութեան մասին խօսք չի կարող լինել։ Ահա օրւայ ցաւալի երևոյթը, որ մեզ խորապէս վիշտ պատճառեց։ Մենք և կարող է միայն պատճառել։ Մենք և մեզ հետ շատ շատերը միանգամայն համոզւած էինք, որ Բագւի հասարակութիւնն առհասարակ, բոլոր ազգութիւնների ինտելլիգենցիան կօգտւի այս լաւագոյն առիթից և ռուս մարդու, բանաստեղծի և քննադատի միջոցով կը ծանօթանայ մի հարևան ժողովրդի ստեղծագործութեան, հայկական բանաստեղծութեան և բանաստեղծների հետ։ Այդ օրը ցոյց տւաւ, թէ մենք, Կովկասի ժողովուրդներս, որքանով իրար կողքի ապրելով, որքան ենք միմեանցով հետաքրքրւում, որքան մեզ քիչ է զբաղեցնում մէկ կամ միւս ազգի քաղաքակրթութիւնը, նրա անցեալը, պատմութիւնը, ստեղծագործութիւնը։ Այս արդէն ինքնին ցաւալի է։

Բայց արձանագրենք ու անցնենք։ Այդ և նման տխուր խոհերը մեզ շատ հեռու կը տանեն։ Չենք խօսի դասախօսութեան մասին, քանի որ նա կրկնւելու է Թիֆլիսում։

Ցարգելի բանաստեղծի կատարած գործը անգնահատելի է հայ գրականութեան համար։ Նա սովորական, անտարբեր թարգմանիչ չէ։ Նա սիրում է հայ բանաստեղծութիւնը, հայ լիրիզմը, ինչպէս և բարձր է գնահատում հայ ստեղծագործութիւնը։ Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպիսի սիրով և յափըշտակութեամբ էր նա արտասանում այս կամ այն բանաստեղծութիւնը։ Նա բերում էր կտորներ, որ մի-մի գոհար է համարում, կանգ էր առնում չորս տողանի մի ստեղծագործութեան վրայ և միայն այդ բաւական էր համարում յաւերժապէս ապրելու։ Անկասկած, մեր ազգային զգացումները շոյւում են այս գնահատութիւնները՝ ելած մի անւանի ռուս մարդու և բանաստեղծի բերանից։

Գիտենք, դժւար չէ երևակայել, թէ այդ գնահատութիւնների և յայտարարութիւնների, հայ բանաստեղծութեան գոհարների արտասանութեան միջոցին ինչպէս էր զգում իրեն հայ հասարակութեան այն մասը, որ, միանգամայն անտեղեակ լինելով հայ գրականութեան, միշտ էլ բարձրից է նայել և արհամարհական հայեացք է ձըգել հայկական ստեղծագործութեան, հայ գրականութեան և գրողների վըրայ։ Եւ այդպիսի հայերի թիւը չափազանց մեծ էր այդ օրը։ Շատ կըտորներ, որ մի-մի գոհար էր համարում մի ռուս մարդ և այդպիսի հիացմունք պատճառում հասարակութեան, միանգամայն նորութիւն էին ներկայ եղողների մի խոշոր մասի համար։ Այդ հայերը, ենթադրելու է, այնքան էլ լաւ չպիտի զգային իրենց և միշտ էլ ստիպւած էին կարմրել։

Եւ մենք Բրիւսովի այցի մի խիստ կարևոր, գրական կողմն էլ դրանում ենք տեսնում։ Անկասկած, ողբալի դրութիւն է. կան մեր շուրջը հայ մարդիկ, ապրում են մեր մէջ, հասարակական գործիչ են, հետաքրքրւում են հայ կեանքով, բայց չգիտեն հայերէն։ Որքան ցաւալի, նոյնքան և աններելի երևոյթ է այս։

Բրիւսովը մեծ հաւատ ունի հայ բանաստեղծութեան ապագայի, հայ ստեղծագործական ույժի վերաբերմամբ։ Նա [illegible] օտար ազգութեան տակ չէ, այլև ապրում է։ Նա ազդելու է և ազդւում է ռուս ստեղծագործութեան, ռուս բանաստեղծների վրայ։ Եւ Բրիւսովը վերջացրեց դասախօսութիւնը իր մի գրւածի արտասանութեամբ, որ գրել էր հայ բանաստեղծութեան անմիջական ազդեցութեան տակ։

Ներկայ հասարակութիւնը բուռն, անկեղծ և երկար ցոյցեր արաւ յարգելի բանաստեղծին։

Դասախօսութիւնից յետոյ տեղի ունեցաւ մեծ բանկետ, ի պատիւ դասախօսին Մետրոպոլ հիւրանոցում, մօտ 100 հոգու մասնակցութեամբ։ Բր. Վերմիշեան թամադա էր։ Բաժակաճառեր արտասանեցին Վերմիշեան, Յովհաննէսեան, Տիգրան Յովհաննիսեան, Մալխասեան, Մեք. Վարանդեան, Տիգրան Բէգզադեան, Յովակ Խանզադեան, բժ. Լ. Աթաբէկեան, Մանդինեան, Իշխանեան և ուրիշներ։ Ինքը յարգելի ռուս բանաստեղծը բանկետի ընթացքում երկու անգամ ճառեց—լաւ է ասել—դասախօսեց նիւթ ունենալով հայոց պատմութիւնն ու գրականութիւնը։

Ցաջորդ օրը, յունւարի 9-ին յարգելի բանաստեղծը՝ իր կնոջ հետ, պ. Ց. Յովհաննիսեանի և պ. Տ. Յովհաննիսեանի ուղեկցութեամբ, այցելեց հայոց դպրոցը։ Դպրոցի վարչութիւնը ցոյց տւեց պատշաճ և նրան արժանի ընդունելութիւն։

Ե. Ֆ.

ՔՈՒՐՄԸ

Վալերի Բրիւսովից

(Բրոնզէ արձան)

Հեռաւոր Սիրիուս, դու սառն ու լուռ,
Ամեն գիշեր խորհրդոզին
Փայլ ես տալիս մութ աշխարհին—
Իշխում խղճուկ տիեզերքին։

Ով դու, Տէր Սիրիուս, աղօթքներին անլուր,
Դու՝ անպարտելի վրիժառու.
Բազկներն առջև ծառաղ իզուր
Քեզ կնշում է բուրվառում։

Դու օտար ես մեզ, Սիրիուս, բայց քո սառը շողից
Տոչորւում է հունձը մեր.
Կործանիր, թունաւորիր ու տանջիր ինձ
Եւ արհամարհանքով մերժիր երգումներ։

Քեզ, ով Սիրիուս, որ ծանօթ չես մարդուն,
Վերընծայում եմ մրմունջն աղօթքիս
Եւ ամբոխի մէջ, և իմ խորհրդում
Եւ վերջին ժամին վայրկեանի։

Հ. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

„Русс. Вѣд."-ն (№ 10) տարակուսանքի մէջ է և չի կարողանում հասկանալ, թէ ինչն է Պետական Դումայի բացման ժամանակը դեռ մնում է անորոշ։

Դուման ուղղակի սկսում է նըմանւել անապատի այն միրաժին, որը գրգռելով ճէպի ինքը չտապող ճամբորդի երևակայութիւնը, նրա իւրաքանչիւր քայլից յետոյ աւելի և աւելի հեռանում է նրանից։

Թերթը գտնում է նոյնիսկ, որ Դումայի բացումը ունի ոչ միայն քաղաքական, այլև իրաւական նշանակութիւն։ Օրէնքով օրէնսդրական հիմնարկութիւնները պիտի բացէին նոյեմբերին։ Բայց նոյեմբերի 23-ին առաջին անգամ Դումայի կեանքում, բացման օրը յետաձգւեց, մինչև բիւջէի վերջնական քննութիւնը մասնաժողովներում։

Այդպիսով, թէև բացման օրը չէր նախորոշւած, բայց պայմանաւորւած էր որոշ գործողութեան վախճանով։ Այժմ այդ գործողութիւնը վերջացած է։ Դեռ դեկտեմբերի 28-ին Պետական Դումայի նախագահը զեկուցում ներկայացրեց բիւջէտական մասնաժողովի աշխատանքների աւարտման մասին։ Վերջացած են համապատասխան աշխատանքները և Պետական Խորհրդի մասնաժողովում։ Սրանով իրաւաբանական անհրաժեշտութիւն է դառնում Պետական Դումայի նըստաշրջանի բացումը։

Անցեալ տարւանից մեզ իբրև ժառանգութիւն մնացած անյետաձգելի խնդիրները բարդանում և լայնանում են։ Համաշխարհային պայքարը հետզհետէ դառնում է աւելի գրանդիօզ և այդ պայքարին մասնակցող ժողովուրդների առաջ դնում է աւելի լուրջ և պատասխանատու խնդիրներ։ Ժամանակը չի սպասում և մեր թշնամին չի մըրափում։ Մենք պիտի ընդառաջենք դէպքերին սպառազինւած ժողովրդական բոլոր ույժերով։ Պէտք է անմիջապէս հաշւել, թէ ինչ է արւած յաղթութեան կազմակերպման համար և թէ ինչ է մնում անելու։

Չի կարելի ասել, թէ կեանքը հենց այժմ չի ուղարկում մեզ նախազգուշացումներ։ Մանաւանդ պարենաւորման և երկաթուղային հաղորդակցութեան գործում այդ նախազգուշացումները արդէն ստացել են կատարելապէս անհերքելի և շօշափելի բնաւորութիւն։ Քանի դեռ ժամանակ կայ, պիտի օգտւել կեանքի դասերից։

Անհերքելի է, որ այդ խնդրի լուծումը «վարչական» կամ «միջնորդական» միջոցներով անիրագործելի է։ Անհրաժեշտ է լարւած աշխատանք բոլոր հասարակական ույժերի և առաջին հերթին՝ երկրի ժողովրդական ներկայացուցչական մարմնի։

Այս բոլորը ճիշտ է։ Բայց և այնպէս „Рус. Вѣдом."-ի զարմանքը անտեղի է։ Քանիցս արդէն մինիստրները յայտնել են հրապարակով, և մամուլի ներկայացուցիչների հետ ունեցած իրենց զրոյցների ժամանակ, որ Դուման իր քննութեամբ «ձգձգում է երկիրը»։

Միթէ «Рус. Вѣд.» մոռացել է այդ բացատրութիւնը, կամ գուցէ թերթը բառացի իմաստով է հասկանում «ձըգձգւում» խօսքը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Կովկասի Փոխարքայ Ն. կ. Բ. Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայևիչը յունւարի 17-ին ծառայութեան գործերով Թիֆլիսից մեկնեց։

✦ Յունւարի 18-ին, քաղաքային դումայի դահլիճում, քաղաքային վարչութեան անդամների և իրաւատուների ներկայութեամբ, հոգևորականութիւնը հոգեհանգիստ կատարեց Կովկասի նախկին փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի համար։ Դրանից յետոյ քաղաքագլուխը կարդաց կոմսուհի Վորոնցովա-Դաշկովայից ուղարկւած ցաւակցական հեռագիրը և նրանից ստացւած շնորհակալական պատասխանը։ Հանգուցեալ փոխարքայի թաղման հանդէսին Թիֆլիսի կողմից ներկայ լինելու համար ընտրւեցին հետևեալ իրաւատուները. Սւծչինիկով, Կորոլչուկիլի և Նեսմաչնի։

✦ Շաբաթ, յունւարի 16-ին Հ. Ս. Մելիքեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ Հայոց Ազգագրական ընկերութեան ժողովը, որը նւիրւած էր Կարապետ եպիսկոպոսի յիշատակին։ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ Մ. Աբեղեանը տւեց նրա կենսագրականը և գնահատեց նրա ուսուցչական-գրական գործունէութիւնը։ Եպիսկոպոսի մասին խօսեց նաև Թումանեանը։ Նրա յիշատակը յաւերժացնելու համար Մ. Բերբերեանը առաջարկեց, որ եպիսկոպոսի յարգողների և աշակերտների շրջանում հանգանակութիւն կատարւի հանգուցեալի աշխատութիւնները հրատարակելու համար։ Այդ նպատակով ընտրւեց մի յանձնաժողով, որ հանգանակութիւն կանի Նախիջևանում, Երևանում և ուրիշ տեղեր։

✦ Վ. Բրիւսովի «Հայ բանաստեղծութեան մասին» կարդացած դասախօսութեան ժամանակ այնպէս պատահեց, որ տոմսակներն սպառւեցան դասախօսութեան աֆիշայի ու յայտարարութեան դուրս գալուց առաջ, այդ պատճառով էլ դժգոհութիւն առաջացաւ հասարակութեան որոշ մասի մէջ, որ յայտարարութեան երևալուն պէս շտապեց տոմսակ առնելու և չըգտաւ։ Այս պատճառով ամսիս 22-ին կարդալիք նոր դասախօսութեան վերաբերութեամբ՝ «Հայաստանի պատմական շրջանները և հայոց բանաստեղծութեան զարգացումը» հայ գրողների ընկերութեան կարգադրութեամբ տոմսակները կը ծախւեն միայն այսօրւանից աֆիշայի ու յայտարարութեան դուրս գալուց յետոյ։

✦ Կովկասեան պարենաւորման գործի լիազօր Շաչկովսկին, հաղորդել է քաղաքային վարչութեանը, որ նահանգական պարենաւորման նիստում որոշւել է լիկւիդացիայի ենթարկել «նարեադների» գործը։ Պարզւել է, որ շատ կայարաններում, մասնաւոր անձինք դիտմամբ պահել են իրենց վագոնները, սպասելով, որ ալիւրի գինը բարձրանայ։ Կայարանների կառավարիչները խիստ միջոցներ են ձեռք առել այդ անկարգութիւնը հարթելու համար։ Առաջին հերթի ապրանքատար գնացքները կուղարկւեն նահանգապետի և քաղաքային վարչութեան անունով։ Այն մասնաւոր անձինք, որոնք չեն ուզում օգտւել արտօնութիւնից, պատերազմի ժամանակ կը զրկւեն «նարեադներ» ստանալու իրաւունքից։

✦ Վերջին երկու օրս Թիֆլիսի քաղաքային հիւանդանոցներն են մտել հետևեալ վիրաւոր և հիւանդ հայ սպաները. Գ. Բ. Սարդարեան, Ա. Գ. Աղաբէկեան, Վ. Ց. Փափայեան և Ա. Վ. Շահմուրադեան։

✦ Քաղաքային վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով մի կրկին միջնորդութիւն է յարուցել Կովկասի պարենաւորման գործի լիազօր Շաչկովսկու առաջ, որ վերջինս թոյլ տայ ռազմավիրական ճանապարհով Հիւսիսային Կովկասից բերել այն 300 գլուխ եզներն ու անասունները, որ քաղաքային վարչութիւնը գնել է, բայց հնարաւորութիւն չի եղել երկաթուղով բերել տալու։

✦ Յունւարի 17-ին, երեկոյեան, Սարիղամիշից եկան № № 1 և 3 (Կովկասեան) սանիտարական գնացքները՝ լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով, որոնց թւում 10 հիւանդ և 1 վիրաւոր սպաներ։ Յունւարի 18-ին, զինւորական սանիտարական գնացքով Ալեքսանդրապոլից տեղափոխեցին մի խումբ վիրաւոր ու հիւանդ զինւորներ։ Բոլոր ծանր վիրաւորները և հիւանդները թողնւած են Նաւթլուղի զինւորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը, իսկ թեթևները փոխադրւեցին Բագու և Հիւսիսային Կովկասի զանազան քաղաքներ։

✦ Հինգշաբթի, յունւարի 21-ին, ցերեկւայ ժամը 12-ին, Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Ն. Լ. Պետերսոնը մեկնում է Պետրոգրադ իր նոր պաշտօնը ստանձնելու համար։

✦ Երևանեան նահանգի հայ ազգաբնակչութեան կողմից ընտրւած առաջին Պետ. Դում. նախկին պատգամաւոր ագրոնոմ Ց. Ն. Աթաբէկեանը Կարսում ինքնասպանութիւն է գործել։

✦ Ներսաւան Զարիֆեանի դրամատիկ գերասանական խումբը, աւարտելով իր սեզոնը Երևանում, երեկ անցաւ Բագու, ուր եղբ. Մայիլեանների թատրոնում յունւարի 21-ից կը սկսի իր ներկայացումները։

✦ Թիֆլիսի շրջանային դատարանի առաջին քրէական բաժանմունքը սեսսիայի մեկնեց Գորի։ Սեսսիայի նիստերը տևում են մինչև յունւարի 24-ը։

✦ Այն օրւանից, երբ [...] անցել է քաղաքին՝ բան[...] վագոն և օրական մուտք է ունենում 4,500 ռ. մինչև 5,000 ռ.։ Տրամւայի փոխանցման օրից մինչև այժմ աւելացւած են նաև 11 մոտորային վագոններ։

✦ Յունւարի 18-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել սկարլատինայով—3, դիֆտերիտով—4, առողջացել են. սկարլատինայով—2, դիֆտերիտով—3, մեռել են. սկարլատինայով—2. Մնում են՝ սկարլատինայով—166, դիֆտերիտով—24, բծաւոր տիֆով—23, որովայնային տիֆով—6, կարմիր քամիով—1, միգրենով—2։

✦ Յունւարի 18-ին Թիֆլիս է ներմուծւել. ալիւր—34 վ., [...]—3 վ., կարագ—180 փ., գարի 2 [...], [...]—3 վ., վառելափայտ—59 [...], [...]ծուխ—1 վ., նաւթ—6 վ.։

ԿՈՎԿԱՍ

Փոթիից հաղորդում են, որ ոստիկանութիւնը ցուցակագրել է այնտեղի մանր առևտրական խանութների կենսամթերքները։ Այժմ Փոթիում խոզի մսի ֆունտը ծախւում է 20 կ. (2 կ. սակագնից աւել) աղ դրած միսը՝ 25 կ., չորացած միսը՝ 40 կոպ.։

✦ Ստաւրոպոլի գեմստւային վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով կենսամթերքների սարսափելի թանգութիւնը, որոշել է մեծ քանակութեամբ մթերքներ գնել և մատակարարել սպառողական խանութներին. այդ բանի համար պահանջւում է 150,000 ռ.։ Վարչութիւնը խնդրել է նահանգապետին, որ վերջինս միջնորդութիւն յարուցի մինիստրութեան առաջ, որ այդքան ռուբլու փոխառութիւն կնքելու արտօնութիւն տրւի։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԽՏԱՐԱՆԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Ալէքսանդրապոլ, 10 յունւարի

Անցեալ տարւայ նոյեմբերի 12-ի գրութեան համաձայն՝ Վեհափառը բարեհաճել է հրամայելու տեղիս յաջորդ Արտակ վարդապետին, որ վերցնէ Մարմաշէնի վանքում գտնւած երկու ձեռագիր աւետարանները։

Նոյեմբերի 28-ին պ. Ղօշավանքում (Կարսի շրջան) մի ձեռագիր մագաղաթեայ աւետարան 1189 թ. պատկերազարդ, կազմը, երեսի կողմից մետաղից է։ Միւս Ղօշավանքում (Ղզլքիլիսա—ս. Յովհաննէսի վանք,

digitised by A.R.A.R.@

(Ա... գաւառում) եղել է, առանձին, մի ...ութեան ուսուցարան և տարել ... թէ Ցովսէփ վարդապետը։

Զ...ագի և մ գաղաթիայ ուսուցարանները՝ երկաթագծերով կամ բոլորաշրջերով կ'ն Իլ խիարի. Սոգիւթլու (եւրը տան մէջ). Շիրւանջուկ, Զ-թիհանքով (Базирханъ) գիւղերում՝ մասնաւոր տներում (Ալեքսանդրապոլի գաւառ)։ Այս ուսուցարաններն ու մասնաւոր տները գործել են ժողովրդի համար պաշտամունքի առարկայ, իսկ խաչքարանների ձեռքին գրած կարդալու միջոց։ Պատմեցին, որ Շիրւանջուկ գիւղում կայ և մարգարէուհի, որ 5 կ. առնելով երազ է տեսնում, թէ ով ինչպէս պիտի ներկայանայ նրա ուսուցարանին, այսինքն ոչխարներով, գառներով, թէ այլ ընծաներով։ Եղել են դէպքեր, երբ մէկը այրել է միւսի ուսուցարանը, որ իր ուսուցարանի արդիւնքը աւելի շատանայ։

Ղօշավանքի կամ Հոռոմոսի վանքի հին ուսուցարանի մասին յիշելով, չեմ կարող լռել և այս թանկագին, բայց աւերուող վանքի մասին։ Սա և՛ հայկական պանթէոն է։ Վանքի գմբէթը ներսի կողմից ամբողջովին քարից է ձևւած հրաշալի քանդակներով, որ զարմանք է պատճառել երեք տարի առաջ նրան այցելող պրոֆ. Մառին և պ. Վառոացիին։ Այս գրանդիօզ տաճարն առանց սիւների է։ Տաճարի նոյնիսկ այն մասում, որտեղ ժամասացութիւն է կատարւում այժմ, ետևի պատի մի կողմը աւերուած է և եկեղեցու շինութիւնը վտանգի մէջ կարելի է համարել։

Գմբէթի և վանքերի պատերի վրայ երևում են տաճիկների ամբարշտութեան հետքերը։

Այս տաճարից մօտ 48 վ. տարածութեան վրայ, ձորում, Ախուրեան գետի ափին գտնւում է երկու կիսաքանդ եկեղեցի։ Մեծ տաճարի կամարը փլել էր, ինչպէս պատմեցին, երեք տարի առաջ, քանդելով ֆասադը և տանիքի մի քանի մասերը։ Տաճարի մօտ է Աշոտ Ողորմածի գերեզմանը։

Ի դէպ, յիշեմ, որ այստեղ, ձորում բղխում են երկու աղբիւրներ, որոնց ջուրը ածխաթթւային է և շատ նման է Bad Kissengen-ի (Բաւարիա) ջրին։

Բացի Սոգիւթլիւ, Շիրւանջուխ և Զիթհանքով գիւղերից, խարոինակ կռապաշտութիւնը տեսայ Ղոփուլի գիւղում 2 տան, Արթիկում մէկ տան, Իլլխիարի մէկ տան մէջ։ Տանը կայ մի առանձին սենեակ, որտեղ պատուհանում դրած է փայտէ արկղ՝ ապակէ կափարիչով, վերևից ծածկած կարմիր շորով, ինչպէս եկեղեցիներում։ Առաջին՝ ժամակալներ, իսկ պատերից կախուած են բուրվառ, Աստուածածնի պատկերը, շատ անգամ և այն ընծաները, որ ստացել է ուսուցարանը։ Արկղի մէջ սովորաբար գտնւում է ձեռագիր ուսուցարան, որին զանազան անուններ են տալիս—Օխաննու (Յովհաննու) և այլն։ Ղոփուլիում արկղի մէջ գտայ Նարեկ, Մաշտոց, Սաղմոս, Ժամագիրք և Աստուածաշունչ. բոլորն էլ տպագիր։ Զմոռանամ ասել, որ բոլոր գրքերն էլ խնամքով փաթաթած են այն մետաքսէ թաշկինակների մէջ, որ ընծայ է ստացել ուսուցարանը։

Հանգուցեալ Կարապետ եպիսկոպոսը, կարծեմ 8 տարի առաջ, հաւաքել է եկեղեցի բոլոր մասնաւոր տների ուսուցարանները, որ գիւղացիներն իրենց սրբութիւնը սրբատեղիում պաշտեն, բայց ճար չի եղել—նորից յետ են վերցրել, նորից գործել պաշտամունքի առարկայ, այսինքն նորից շահագործել գիրքը և գրքին անծանօթ ու գիրքը ժխտող գիւղացուն։

Հոգևոր կառավարութեան հրամանը ապարդիւն և անզօր է եղել կանխելու այդ կռապաշտութեան դէմ։ Իսր թէ այս ուսուցարանները մասնաւոր սեփականութիւն են, որ չի կարելի խլել. կարելի է արգիլել միայն պաշտամունքը։ Ergo, propite ergo և այս հիման վրայ մասնաւոր այս երանելի գրքերը պէտք է ազգային թանգարանը տանել, ուր ամբողջ ազգը կարողանայ «պաշտել» նրանց։

Բժիշկ Ա. Տէր-Յովհաննիսեան

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇՈՒՇԻ.—Չորրնեաց տօնի առթիւ, թեմիս կառավարիչ Զաւէն վարդապետի հրաւէրով, յօգուտ հայ փախստականների, թեմական դպրանոցում տեղի ունեցաւ հասարակական ռաուտ, տօնական շնորհաւորանքներ փոխանակելու համար։ Այս ընդհանուր շնորհաւորանքին մասնակցել էին եկել տեղիս բոլոր ազգութիւններին պատկանող բոլոր անձինք։ Կանանց կոմիտէի ջանքերով էլ նախօրօք պատրաստել էր պաշտած սեղան և սուրճ հիւրերի համար։ Ռաուտը սկսեց նախ կրօնական հանդիսով. յետոյ արդէն հայր Զաւէնի և հիւրերի կողմից առաջարկուեցան մի շարք պաշտօնական կենացներ, որոնց ժամանակ մէջ ընդ մէջ երգում էր թեմ. դպրոցի երգեցիկ խումբը ուսուցիչ Ստ. Դեմուրեանի ղեկավարութեամբ։ Շնորհաւորանքների փոխանակումը տեւեց ընդամէնը մի ժամ, որի ընթացքում և հիւրերից, կանանց կոմիտէի միջոցով, յօգուտ հայ փախստականների հանգանակեց 200 ռ.։ Վերջում բոլոր ներկայ գտնուողներն անխտիր իրենց ուրախութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնեցին հայր Զաւէնին, Շուշում առաջին անգամ տեղի ունեցող այդ բարենպատակ ձեռնարկի առթիւ և ապա գոհ սրտով հեռացան։

—Ծննդեան երեկոյեան տեղիս եկեղեցիներում կանանց կոմիտէի ձեռքով յօգուտ հայ փախստականների «դանձանակ» է հաւաքել դարձեալ 70 ռ.։

—Ամսոյս 6-ին այստեղ սկսեց առատօրէն ձիւն գալ։ Ներկայ ձմեռւայ ընթացքում սա առաջին անգամն է, որ Ղարաբաղի լեռներն ու ձորերը ծածկւում են ձեան մօտ կէս արշինանոց շերտով։

Դր. Սեւակեան

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹ.

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի, յունուարի 17-ին, քաղաքային դումայի դահլիճում տեղի ունեցաւ Կով. Հայ. Ուսուցչական Միութեան բազմամարդ ընդհանուր ժողովը։

Կենտրոնական Վարչութեան կողմից՝ նախագահ պ. Սեդրակ Աւետեանը բանալով ժողովը՝ յայտնեց, որ այդ օրը հողին է յանձնել ուսուցչուհի օրիորդ Խոսրովադուխտ Ղազարեանի մարմինը և առաջարկեց յանձնայս յարգել նրա յիշատակը։

Ժողովականները յարգելով այդ յիշատակը՝ անցան ժողովի զբաղմունքներին։ Ընդհանուր ժողովի նախագահ ընտրւեց պ. Ս. Կանայեան, քարտուղար պ. Յ. Աշարար։

Ժողովի օրակարգի խնդիրներն էին. 1) Զեկուցում ծխ. դպրոցների ներքին կանոնադրութեան մասին. 2) Լրացուցիչ ընտրութիւններ կենտրոնական վարչութեան փոխանդամների և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների և 3) Ընթացիկ խնդիրներ։

Յայտարարուած օրակարգի համաձայն՝ ժողովականները լսեցին մի համառոտ զեկուցում ծխ. դպրոցների ժամանակաւոր ներքին կանոնադրութեան մասին, որը կարդաց վարչութեան անդամ պ. Ա. Սոամբոլցեան։

Զեկուցողը նախ ծանրացաւ այդ կանոնադրութեան նախագծի մշակման սկզբնաւորութեան վրայ, թէ ինչպէս, ի թիւս միւս թեմերի, 1913 թւի նոյեմբերին, Թիֆլիսի թեմ. դպրոցների ուսուցչական և հոգաբարձական մարմինների ներկայացուցիչներն ևս թեմական տեսչի և մաժուլի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, առաջնորդարանում քննութեան առան էջմիածնից ուղարկուած նախագիծը և որոշ բարեփոխութիւններով ընդունեցին ցանկալին։ Ապա յիշատակեց այն սկզբունքային տեսակէտները, որ նախագծի մշակման ժողովներին, առաջ էին եկել Թիֆլիսի ներկայացուցիչների կողմից և շարունակ բաղխւում էին մէկ-մէկու այս կամ այն յօդուածի քննութեան ժամանակ, թէ ինչպէս «ծխական դպրոցների սաններին, հոգևոր կրթութիւն տալու նախագծային կէտը» Թիֆլիսի ներկայացուցչական ժողովներում մեծամասնութեան կողմից տապալելով, պահպանողականները այլ ևս չըմասնակցեցին ժողովներին։

Սրանից յետոյ, զեկուցողը թւեց նախ կանոնադրութեան մէջ այն սակաւ կէտերը, որոնք իր կարծիքով, թէև մտել են ժամանակաւոր կանոնադրութեան մէջ, բայց և այնպէս, իրենց էութեամբ որոշ չափով կրճատում են ծխական դպրոցները պահող համայնքների իրաւունքները (օր. նախահաշւի հաստատումը թեմ. իշխ. կողմից)։ Ապա՝ ընդգծեց կանոնադրութեան մէջ ընդունուած այն մի շարք յօդուածները, որոնք իրենց շահեկան և նպաստակալից բովանդակութեամբ աւելի քան ժողովրդավարական և համայնական բնոյթ ունին և լայն իրաւունքներ են տալիս դպրոցների անմիջական ղեկավարներին, հոգաբարձութեան, աւագ-ուսուցչին, մանկավարժական խորհրդին։ Վերջացնելով իր խօսքը, պ. զեկուցողը ողջունեց այդ ներքին ժամանակաւոր կանոնադրութեան երևան գալը և ցանկալի համարեց նրա անշեղ կիրառումը, որպէս զի գործնական կեանքում ի նկատի առնելով նրա մի քանի թերութիւնները՝ օրինական ճանապարհով նորից վերաքննեն ու հաստատեն ցանկալին ու իսկականը։

Գ. Սոամբոլցեանից յետոյ, վարչութեան անդամ պ. Ա. Երզնկեան զեկուցեց այն տեղեկութիւնները, որը նա, որպէս էջմիածին գնացած Թիֆլիսի ուսուցչութեան պատուիրակներից մէկը, գրաւոր ունէր իր մօտ։ Այդ տեղեկութիւններին նա կցեց իր տպաւորութիւնները առաւելապէս այն հողի վրայ, որ այդ կանոնադրութիւնը մշակելիս էջմիածնի կենտրոնական ժողովում առաջել է որոշ հոսանքների կողմից։

Ծանրանալով հրապարակ եկած կանոնադրութեան այս կամ այն կէտի վրայ՝ պ. Երզնկեանը յիշատակեց մի քանիսը, որոնք իրենց բնոյթով անցանկալի հետևանքներ կարող են ունենալ դպրոցական - ուսուցչական և ծխական - համայնական իրաւունքների սահմաններում (հիւանդ ուսուց., դասագրքերի ընտրութիւն, դասարանների կրճատում)։

Սրանից յետոյ ժողովն անցաւ կարծիքների փոխանակութեան։ Մի շարք խօսողներից յետոյ, ժողովն՝ ընդհանուրի ցանկութեամբ միաձայն ընդունեց հետևեալ որոշումը.—Ընտրել մի յանձնաժողով, որ ներկայ հրատարակուած ներքին կանոնադրութիւնը համեմատի էջմիածնի կենտրոնական ժողովներում ընդունուած կանոնադրութեան հետ և զեկուցի միութեան ընդհանուր ժողովին, թէ ինչ փոփոխութիւններ են նկատւել ներկայ հրատարակուած կանոնադրութեան մէջ։

Յանձնաժողովի ընտրութեան մասին խօսք լինելով՝ ժողովականները միաձայն վերոյիշեալ պարտականութիւնը յանձնարարեցին կենտրոնական վարչութեանը։

Այնուհետև խօսք եղաւ թեմական դպրոցական խորհուրդների մասին։ Ժողովականները միաձայն ցանկացան, որ դպրոցական խորհուրդները նորից կազմակերպուեն թեմերում իրենց ծխական դպրոցների անմիջական վերահսկողութեան համար։ Մի շարք մտքերի փոխանակութիւններից յետոյ, ժողովը միաձայն որոշեց՝ «Յանձնել Միութեան կենտրոնական վարչութեանը, որ նա միջամտէ, ուր հարկն է՝ որպէսզի թեմական - դպրոցական խորհուրդները վերականգնուեն»։

Օրակարգի երկրորդ կէտի համաձայն՝ ժողովն անցաւ ընտրութիւններին։ Բաց քւէարկութեամբ վարչութեան փոխանդամներ ընտրեցին՝ պ. պ. Տօնեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Թումանեան, պ. Արծրունի և օր. Ցիցիկեան։ Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրեցին՝ Ա. Յովհաննիսեան, Գեւ. Յովհաննիսեան և պ. Տէր-Անդրէասեան։

Ժողովը տեւեց 3 ժամ։

Նեկ-Տար

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

„Бирж. Вѣд."-ին Աթէնքից հեռագրում են, որ Պոլսից ստացուած հաւաստի տեղեկութիւնների համաձայն, Էրզրումի թիւրք իշխանութիւնները թիւրքական բանակի շատ նահանջից յետոյ հրաման էին տւել անյապաղ պարպել քաղաքը։ Էրզրումից շտապով հեռացւած են բոլոր բանկերը և պետական գանձատունը։

—Կոպենհագենում ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, թիւրքերն ուժեղ օժանդակ զօրքեր են ուղարկել Կովկասեան ճակատը և Միջագետք։ Օսմանեան կառավարութիւնը մտադիր է, զինուորների պակասութեան պատճառով, զէնքի կանչել բոլոր այր մարդկանց մինչև 52 տարեկան հասակը։

—Զինուորական հեղինակաւոր անձինք մատնանշում են, որ Մանազկերտի և Ուրմիայի լճի շրջաններում ջարդւած են թիւրքական մի քանի դիւիզիաներ։ Այն հանգամանքը, որ թիւրքերը Մանազկերտի շրջանում ջարդելուց յետոյ նահանջ են տւել դէպի Մուշ և ոչ դէպի Էրզրում, ապացուցանում է, նախ, որ Էրզրումի շրջանն արդէն ծանրաբեռնւած է ուրիշ տեղերից նահանջ տւած զօրքերով և, երկրորդ, թիւրքերի համար անհրաժեշտ է պաշտպանել բերդի աջ թևը և պաշտպանել Բիթլիսն ու Դիարբեքիրը։ Ռուսաց վերցնելով, ռուսները փակում են Էրզրումի շրջանը, որով մասամբ այդ բերդը զրկւում է պաշարներ և օժանդակ զօրքեր ստանալու հնարաւորութիւնից։ Ռուսների վերջին յաղթութիւնները, բացի թիւրքերի վրայ պանիքական սարսափ տարածելուց, այն կարևորութիւնն ունին, որ այսուհետև Կովկասեան ռազմաբեմը միանում է Միջագետքի ռազմաբեմի հետ, որը ներկայումս գտնւում է մեր ռազմաբեմից քիչ կամ շատ օրւայ ճանապարհ հեռու, հաշւելով օրական ճանապարհը 18 վերստ։

—Հեղինակաւոր շրջաններից հաղորդում են, որ Էրզրումի ճակատի վրայ ռուսների տարած յաղթութիւնից յետոյ Թորթում-գեօլ լճի շրջանում գործող թիւրքական ույժերը կտրւել էին իրենց գլխաւոր բանակից և նահանջ էին տալիս լեռնային դժւարին ճանապարհներով, հետապնդւելով ռուսների կողմից։ Առհասարակ թիւրքական խոշոր ույժեր, որոնք փախչելով ապաստանում են Էրզրումի շրջանում, կորցրել են շարժման ընդունակութիւնը և փակւած են բերդի շրջանում։

— „Бирж. Вѣд."-ն հաղորդում է, որ Գալլիպոլի թերակղզում գործող թիւրքական նախկին բանակն ամբողջովին և արտիլերիան ուղարկւած են յունական սահմանը Բուլղարիայի վրայով։

—Պոլսի հաղորդակցութիւնը Յունաստանի հետ ընդհատւած է։ Յունաստանը զրկւած է գործելու ազատութիւնից դաշնակիցների նաւապաշարման շնորհիւ։

—Կրուպպը Սոֆիայում գործարան է հիմնում։

—Գերմանացիները Բալկաններում հաստատել մի նոր երկաթուղի են շինում, որը պէտք է միացնի Մոնաստիրը Բելգրադ—Նիշ—Սոֆիա երկաթուղու գծի հետ։ Զինուորական հեղինակաւոր անձերի կարծիքով գերմանո-բուլղարների արշաւանքը Սալոնիկի դէմ կախւած է այդ երկաթուղու կառուցումը վերջացնելուց, որովհետև դա անհրաժեշտ է Մակեդոնիայի բանակի մատակարարման համար։

— „Temps"-ը հաղորդում է, որ աւստրիացիներն Ալբանիայում առաջ են շարժւում հիւսիսից դիմելով դէպի Դուրացցօ, իսկ բուլղարները հարաւից, դիմելով դէպի Վալոնա, ուր իր զօրքով հեռացել է Էսադ-փաշան։ Բուլղարներն արդէն գրաւել են Բերատը։ Արշաւանքը Սալոնիկի դէմ յետաձգւած է մինչև որ վերջանան գործողութիւններն Ալբանիայում։

—Ռադոսլաւովը յայտարարել է, որ դաշնակիցները չեն կարող Յունաստանին ստիպել իրենց հետ միանալ։ Նրանց գործ դրած ջանքերը դատապարտւած են անյաջողութեան, որովհետև յունական բանակը Թագաւորի կողմն է, իսկ յայտնի է, թէ Թագաւորի համակրանքը ում կողմն է։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացել ենք.

Գորիսից, Խաչատուր Գարոնեանի նորակառոյց տան շինութեան առթիւ ճաշկերոյթում հանգանակւած 40 ռ. 20 կ.։

Նուիրատուներն են.

Բ. Իսմայիլով 6 ռ., Բախ. Իսմայիլով, Ա. Հասանով, Ղ. Մալինցեան, Ա. Յովսէփեան 3-ակ. ռ., Խ. Մարգեան 2 ռուբ., Բ. Տէր-Աւագեան, Ա. Յովսէփեան, Ա. Գարոնեան 1-ակ. ռ., Գ. Գալստանեան, Վ. Սաֆրազբէկեան, Մ. Մինասեան, Մկ. Մինասեան, Ն. Մինասեան, Մ. Կարապետեան, Խ. Մարտիրոսեան, Ս. Խանզադեան, Ա. Տէր-Յարութիւնեան, Ս. Բարայեան, Ս. Մինասեան, Ս. Տաղեան, Մ. Տէր-Բաղդասարեան, Ա. Զարայէլեան, Սաղանդար և Ա. Միրզոյեան 1-ակ. ռ.։

Ղարաուռ. Բազարից Աւ. Գարոնեանի և Սարգ. Օհանեանի միջոցով ժողովւած 71 ռ. 70 կոպ.։

Նուիրատուներն են.

Մ. Մնոյիկեան, Դ. Թերզեան, Գ. Թերզեան, Յ. Կակուլեան, Ա. Կակուլեան, Գ. Եղիկեան, Է. Դնեփեան, Մ. Յովսէփեան, Ց. Յակոբեան, Ն. Յովսէփեան, Ա. Յովհաննեան, Մ. Օհանեան, Ց. Վարելճեան, Ի. Վարելճեան, Գ. Թերզեան, Ա. Թերզեան, Ա. Թերզեան, Գ. Թագեան, Գ. Մադաթեան 1-ական ռ., Գ. Օհանեան, Գ. Վարելճեան, Ի. Օհանեան, Մ. Յովսէփեան, Ա. Վարելճեան, Մ. Օհանեան, Թ. Волковъ, Տ. Տէրտէրեան 50-ական կ., Թ. Գալուլեան 1 ռ., Ս. Օհանեան, Ց. Յովսէփեան 3-ական ռ., Ց. Օհանեան, Ա. Գարոնեան, Թ. Սասունեան, Դ. Բուլեան, Ս. Եղիկեան, Լ. Վասեր 2-ական ռ., Ս. Օհանեան, Գ. Գարոնեան, Ց. Տէրտէրեան, Մ. Տէրտէրեան, Հ. Սասունեան, Ս. Կակոսեան, Գ. Քէօսեան, Ն. Յովսէփեան, Հ. Քոսեան, Հ. Յովսէփեան, Հ. Յովհաննեան, Գ. Յովսէփեան, Ե. Յովսէփեան, Մ. Յովսէփեան, Դ. Յովսէփեան, Ց. Յովսէփեան, Վ. Եղչեան, Մ. Յակոբեան, Ս. Վարելճեան 1-ակ. ռ., Գ. Օվակեան, Մ. Սերոբեան, К. Бондаренко, Т. Абдуль-Вали, К. Котовъ, Ս. Եղիկեան, Ղ. Ֆունդուկեան, Մ. Յովսէփեան, Տ. Սասունեան, Գ. Սասունեան, Գ. Յովսէփեան, Ա. Յովսէփեան, Ս. Թերզեան 50-ական կոպ., Н. Бухчахчи 60 к., Я. Кузминъ, В. Головенко, И. Бучахчи, И. Искадронъ 30-ական կ., Ա. Սասունեան, Մ. Սասունեան, Д. Мамудовъ, Н. Кихаевъ, К. Бандаренко 25-ական կ., С. Пефитъ, Курде Вали, В. Раслошкинъ, В. Туновичъ 20-ակ. կոպ. Ց. Թագեան, В. Долма, Ի. Գեւորգեան, Ա. Մանուր-օղլի, 10-ական կ. Գ. Նիփեմեան 50 կ., Т. Муратъ-оглы 20 կ.։

Սուդակից, Բ. Բարսեղեանի միջոցով 44 ռ. 50 կ.։

Նուիրատուներն են՝

Գ. Մն. Տանակէօզեան 10 ռ., Գ. Եաղուպեան 5 ռ., Մ. Զիքիարեան 6 ռ., ... Վառվառէ, Խ. Գալանճեան, 2 ակ. ռ., Դ. Մինասեան 3 ռ., Կ. Մեքունեան 2 ռ., Հ. Էկրիեան 5 ռ., Բ. Բարսեղեան 2 ռ., Հ. Մազլումեան 1 ռ., Ս. Էկրիեան 2 ռ., Ա. Մազլումեան 1 ռ., Ս. Մարկոսեան 2 ռ., Կ. Չօպանեան, Գ. Քաչներեան 1-ակ. ռուբլի։

Կարասու-Բազարից Սեդրակ Վաչիգեանի միջոցով 200 ռ.։

Նուիրատուներն են.

Բ. Կակոսեան, Ս. Կակոսեան, Ա. Կակոսեան, Թ. Կակոսեան, Ս. Վայիգեան, Ց. Վայիգեան, Ց. Ֆունդուկեան, Մ. Կակոսեան, Ց. Գալուստեան 10-ական ռ., Աղ. Կակոսեան 8 ռ., Խոսրովադուխտ Վայիգեան 6 ռ., Թ. Կակոսեան, Ս. Կակոսեան, Ց. Մկրտչեան, Գ. Երանոսեան, Մ. Վայիգեան, Ա. Յովսէփեան, Ց. Երանոսեան, Թ. Թափչեան 5-ական ռ., Մ. Կակոսեան, Հ. Երեմեան, Ար. Կակոսեան, Ալ. Կակոսեան, Նեա Կակոսեան, Խ. Ադամեան, Բ. Զաքարեան, Մ. Տէրտէրեան, Նեա Թափչեան, Զ. Թափչեան, Հ. Մաւեան, Կ. Կակոսեան 3-ական ռ., Գ. Քիւհնայեան, Տ. Երանոսեան, Մ. Քիայեան, Գ. Լուսիկեան 1-ական ռ., Դ. Կակոսեան 50 կ., Վ. Կակոսեան 15 ռուբ.

Երկաթուղու գծի դեպօի հայ ծառայողներից 114 ռ. 55 ռ.։

Կարապ. Խաչատրեանից 1 ռ., Ղազիխի հայ համայնքից 154 ռ.։

Մի ոմնից 1 ռ.։

Կար. Հայրապետեանից 10 ռ.։

Յովհ. Մելիք-Ադամեանից, Օրդուբադ 5 ռ.։

Ա. Միրաքեանից, Կոկանդ, մատաղի փոխարէն, 10 ռ.։

Ֆեդչենկօ կայարանից, Խաչատուր Յարութիւնեանից 10 ռ.։

Բժ. Աչ. Տէր-Մարտիրոսեանից, Երևան, 25 ռ.։

Սրբուհի Յարութիւնեան և Ս. Տէր-Յովակիմեան Տէր-Փանոսեանները, Վորոնեժ, իրենց ամուսնութեան 25-ամեակի առթիւ 50 ռուբլի։

Գէորգ Խոջումեանից, Բարդա, 5 ռուբլի։

Կրենինչնայա կայարան, Ցար. Նազարեան 4 ռ., Գալ. Նազարեան 2 ռ.։

Սուդակից Կոստ. Ծերունեանի միջոցով հանգանակած 10 ռ. 50 կ.։

Նուիրատուներն են.

Բ. Բարսեղեան 1 ռ. 50 կ., Համբարեկեան, Ծերունեան, Խր. Գալանճեան, Հ. Մազլումեան 1-ակ. ռ., Ս. Մազլումեան 3 ռ., Գր. Տանակոզեան 2 ռուբ.։

Սերոբ Մանուկի - Զաքարեան Տէր-Ղազարեանից 50 ռ.։

Մանջուրիա կայարանից, Մուրադ Սարգարեանի միջոցով 50 ռ.։

Նոր ստացել ենք 858 ռ. 45 կ., ունէինք ստացած 70,553 ռ. 29 կ., ընդամէնը ստացել ենք 71,411 ռ. 74 կոպ.։

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

կը ցանկայ ֆրանսերէն դասեր տալ, մատչելի գնով։ Դիմել նամակով Великокняжеская, № 71, кв. 5, В. К. անձամբ 10—1, 6—7½
73 2—

Սուխում հայոց ծխակ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է իր սրտագին շնորհակալութիւնը տեղական մի խումբ երիտասարդներին, որոնք պ. Գրիգոր Սեմերճեանի նախաձեռնութեամբ հանգանակեցին իրենց մէջ 124 ռ. 50 կ. ու դպրոցի գրադարանի համար գնեցին երկու գեղեցիկ պահարան։ Երիտասարդների դէպի մայրենի դպրոցը ցոյց տուած այդ վերաբերմունքը ներշնչում է հոգաբարձական կազմին կրկնակի հաւատ, որ այս թարմ և գիտակից ույժերի օգնութեամբ նա հնարաւորութիւն պիտի ունենայ իրագործելու իր նախագծած ու փայփայած ծրագիրները։
67 1—1 Հոգաբարձութիւն

ԶԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՅԻ

Նիկոլաեւսկինսկայա փողոց, № 7. Բօ-Մոնդի գիմաց, Վորոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունւում են մանկական բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից երեկ. 8 ժամը կարելի է բժշկւել ըստ ցանկութեան առանց par-масоваж և առամները հանել առանց ցաւի, թմրեցուցիչ դեղերի ներգործութեամբ։ Ատամնաբուժարանն ունի արհեստանոց, որտեղ ընդունւում են պատուէրներ ամեն տեսակի արհեստական ատամ. համար. պատուէրները կատարւում են շուտ։ Արհեստական ատամները սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։
24 25—

ՎԱՃԱՌՒՈՒՄ ԵՆ

Ալիւր, գարի, վարսակ և եգիպտացորեն, որոնց կարելի է ստանալ Սոլդատսկայա, Էրիստովսկայա, Գէորգիևսկ և Վինոգրադնայա կայարաններում։ Ցանկացողները կարող են դիմել. Георгіевскъ, Терск. обл., Карапету Акоповичу Бабаянцу. Հեռագրով Георгіевскъ, Бабаянцу.
48 2—2

ՎԱՆԻ մեծ գաղթի ժամանակ կորսւած է Աւետ Մանուկեան և Հմայեակ Թովմասեան Աշաքը։ Սեպտ. 5-ին տարւած է Ալեքսանդրապոլի ազգային հիւանդանոց և լսւած դուրս եկած է սեպտ. 16-ին, իսկ Բ. Ս. Էջմիածնի հիւանդանոցից լսւած դուրս եկած ըստ հիւանդապահների տւած տեղեկութեանց։ Կը խնդրուի տեսնողներին կամ հասցէն գիտցողներին, որ իմացնեն Ալեքսանդրապոլի առաջնորդարանի հասցէով Մելիք Թովմասեանին, Վանի Քէօ... գիւղացի։
20 4—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ-ԵԱՊՈՆԱԿԱՆ
✦ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ ✦
Ա. ՉԱՐԱԽՉԵԱՆԻ
Թիֆլիս, Գոլովինսկի պրոսպ. № 14, Գալաս-Հոթէլի գիմաց

Գտնւում են մեծ քանակութեամբ նորոյթներ հաղուագիւտ գեղեցկութեամբ և ամեն տեսակի ոճերով հարուստ նւէրի առարկաներ։ Յանձնարարում ենք բոլորին նայել մեր ցուցահանդէսը և համոզւել, թէ որքան գեղեցիկ են մեր իրերը։
Յարգանօք՝ Ա. ՉԱՐԱԽՉԵԱՆ
1099 15—10

Բացւած է հանրամատչելի ԱՅԳ 5-րդ տարի

Ժողովրդական եռօրեայ թերթի 1916 թւի բաժանորդագրութիւնը։ Թաւրիզում՝ 12 ամիսը՝ 8 ռուբ., 6 ամիսը՝ 4 ռ. 50 կ., 3 ամիսը՝ 2 ռ. 50 կ. Կը հրատարակւի շաբաթը երկու անգամ՝ կիրակի և հինգշաբթի օրերը։ Հասցէն Թաւրիզ «ԱՅԳ»-ի խմբագրութիւն կամ Тавризъ (Персія), Редакція „АЙГЪ".
3—2

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան։

Дозв. воен. ценз.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул., д. 22.

digitised by A.R.A.R.@